

Hyvinvointiparatiisista villiin länteen?

– Kuntaseriffien toimijuuden rajat harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa

Johan-Eerik Kukko

Tiivistelmä

Artikkelissa käsitellään aineistotriangulaatiota hyödyntäen Kyyjärven ja Enontekiön kuntien toteutumattomia seriffihankkeita kuntapoliitikkojen ajamina ratkaisuin harvaan asuttujen alueiden turvallisuustilanteen parantamiseksi. Ilmiötä, jossa yhteisön keskuudessa luotetuksi todetulle toimijalle halutaan antaa valvontaan ja järjestyksen ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä lähestytään vigilantismin käsitteen kautta. Vigilantismi on kansalaislähtöistä toimintaa, joka kohdistuu rikollisuuteen ja jossa poliisille kuuluvia tehtäviä toteutetaan omatoimisesti mahdollisesti väkivaltaa hyödyntäen. Laajaan media-aineistoon tukeutuen seriffihankkeita vertaillaan toisiinsa ja selvitetään toimijuuden rajoja suhteessa valtion väkivaltamonopoliin. Kuntaseriffit ovat osa laajempaa ilmiötä, jossa kansalaiset ottavat omatoimisesti valvontaan liittyviä tehtäviä hoidettavakseen. Artikkelissä väitetään, että kuntaseriffi on harvaan asuttujen alueiden poliittinen ratkaisu, jolla on haluttu vastata poliisin hallintorakennemuutosten myötä tapahtuneisiin heikkenemisiin valvonta- ja hälytyspalveluiden saatavuudessa. Harvaan asutuilla alueilla poliisi ei näy ja partiota odotetaan kauemmin kuin kaupungeissa. Kyyjärvellä seriffi haluttiin toteuttaa yhteistyössä valtion kanssa osana vartijoita koskevaa lakiuudistusta. Enontekiöllä oltiin valmiita rikkomaan lakia ja ottamaan poliisille kuuluvia tehtäviä omatoimisesti hoidettavaksi. Tämä tekee Enontekiön seriffistä valtion silmissä vigilantin.

Avainsanat:

kuntaseriffit, omankädenoikeus, turvallisuus

Abstract

Using data triangulation, the article discusses the unrealized serif projects of Kyyjärvi and Enontekiö municipalities as solutions driven by municipal politicians to improve the security situation in sparsely populated areas. The phenomenon, in which an actor found to be trusted by the community is to be given tasks related to supervision and maintaining order, is approached through the concept of vigilantism. Relying on extensive media material, the sheriff projects are compared to each other and the limits of agency in relation to the state's monopoly on violence are clarified.

The article claims that the municipal sheriff is a political solution for sparsely populated areas, which has been intended to respond to the deterioration in the availability of surveillance and alarm services that occurred with the police's administrative structural reforms.

Keywords:

municipal sheriffs, vigilantism, security

Johdanto

Poliisin hallintorakenneuudistusten myötä poliisin henkilöstömäärä on vähentynyt ja palveluiden tuottaminen harva-alueille on koettu haastavaksi. Harva-alueet ovat harvaan asuttuja maa-seutumaisia kuntia, joissa ei ole keskittymiä tai keskittymät ovat pieniä ja toisistaan kaukana. (Poliisi 2020, 5.) Toimintojen ja resurssien keskittäminen kaupunkeihin on vaikuttanut erityisesti valvonta- ja hälytyspalveluihin, sillä apua odotetaan syrjäseuduilla kauemmin kuin tiheään asutuilla alueilla (Ristola & Karnaranta 2023, 34). Poliisin mukaan vaarana on, että avun viivästyminen voi johtaa niin luottamuksen heikkenemiseen viranomaisia kohtaan ja turvallisuudentunteen heikkenemiseen; poliisiin ei enää oteta yhteyttä ja kansalaiset alkavat turvautua oman kädenoikeuteen. (Poliisi 2019, 38.) Tilastoissa kaikki näyttää hyvältä, mutta kylänraitilla rikoksia ratkaistaan omatoimisesti.

Artikkelissa perehdyn julkisuudessa käytyyn keskusteluun harvaan asuttujen alueiden turvattomuusväittämästä käsittelemällä tapaustutkimuksina Kyyjärven ja Enontekiön kuntien toteutumattomia seriffihankkeita¹ mahdollisina ratkaisuinä kuntalaisten kokemaan turvattomuuteen. Vuonna 2009 Kyyjärven kunta ideoi kunnallista järjestyksenvalvojaa asukkaidensa turvaksi ja vuonna 2017 Enontekiö julkaisi laajaa mediahuomiota saaneen tiedotteen seriffitoiminnan aloittamisesta vastatoimena poliisivirkojen lakkauttamiselle kunnassa (Kyyjärven verkkolehti 21.9.2009; STT 13.12.2017). Kuntaseriffillä tarkoitetaan puhekielessä yhteisön parissa luotettua henkilöä, joka vastaa kunnan alueella asukkaiden turvallisuudesta. Lainsäädäntö kieltää poliisitehtävien antamisen kunnille, eikä kunta saa rahoittaa omaa poliisitoimintaa, sillä valtiolla on rajatulla alueella yksinoikeus niin poliisiin kuin armeijaan. Ilman kytköstä valtioon seriffi on uhka valtion väkivaltamonopolille. (Ks. Weber 2009, 70–71.)

Lähestyn kuntaseriffi-ilmiötä *vigilantism*in eli omankädenoikeuden käsitteen kautta. Vigilantism on eri teorioissa osoitettu olevan sidoksissa erityisesti valtasuhteisiin ja heikkoon valtioon (Bateson 2021, 924 & 927). Kuntaseriffejä on mahdollista tarkastella vigilantism in kautta valtioon tyytymättömien kansalaisten toimintana, jossa turvallisuuteen liittyviä ratkaisuja haetaan yhteisön sisältä. Oikeuden ottaminen omiin käsiin on esimerkki kansalaislähtöisestä toiminnasta, jossa rikollisia ja rikoksista epäiltyjä henkilöitä rangaistaan laista ja oikeusjärjestelmästä piittaamatta mahdollisesti väkivaltaa käyttäen (ks. Rosenbaum & Sederberg 1974, 548; Johnston 1996; Bateson 2021). Henkilöä, joka ottaa oikeuden omiin käsiinsä kutsutaan *vigilantiksi*. Kyseessä on valtiosta riippumaton itsenäinen toimija, joka toiminnallaan toteuttaa subjektiivisesti kokemaansa ”lakia ja järjestystä” (Bjergo & Mareš 2019, 3). Motiiviltaan vigilantti on narkästynyt ja hakee omatoimisesti kosta oikeusjärjestelmän ulkopuolelta (ks. Kivivuori ym. 2018, 262).

Tutkimuskysymykseni on miten harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevassa keskustelussa määrittävät kuntaseriffien toimijuuden rajat suhteessa valtion väkivaltamonopoliiin?

¹ Kyyjärvi sijaitsee reilun 100 kilometrin päässä Jyväskylästä, Seinäjoelta ja Kokkolasta. Kyseessä on pieni kunta, jonka väkiluku oli vuoden 2019 lopulla 1311 asukasta (Kyyjärvi 2023). Enontekiö on pinta-alaltaan Suomen kolmanneksi suurin kunta, mutta asukasluvultaan pieni. Asukkaita vuonna 2020 Enontekiöllä oli 1808 (Enontekiö 2023).

Vastatakseni tähän selvitan, millaisena kuntaseriffien mahdollinen toimenkuva julkisuudessa esitettiin, sekä miten seriffejä puolustettiin ja vastustettiin.

Suomessa vain kaksi kuntaa on esittänyt ajatuksen omasta seriffistä ja molemmat hankkeet saivat osakseen julkisuutta. Laadullista tutkimusta suunnitelmien tasolle jääneistä kuntaseriffeistä ei ole tehty ja artikkelin panos yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle on tuottaa uutta tietoa seriffeistä omaperäisinä kuntalähtöisinä ratkaisuinä turvattomuuden ongelmaan harvaan asutuilla alueilla. Lisäksi artikkeli pyrkii vastaamaan Heikki Mansikka-ahon väitöstutkimuksessa esitettyyn toiveeseen tutkimuksesta, joka kohdistuisi poliisitoimen korvaaviin toimijoihin ja näiden mukanaan tuomiin kokonaisuongelmiin (Mansikka-aho 2021, 249).

Artikkeli väittää, että vaikka Suomessa ei ole ainuttakaan kuntaseriffiä, sijoittuvat hankkeet osaksi isompaa ilmiötä toimijoista, jotka haluavat tehdä viranomaisille kuuluvia tehtäviä joko yhteistyössä väkivaltamonopolin kanssa tai ilman yhteistyötä. Seriffi on kunnallispoliitikkojen keksimä poliittinen ratkaisu asukkaiden turvattomuuden tunteeseen ja pienen kunnan turvallisuustilanteen parantamiseksi. Kyyjärven ja Enontekiön lähtötilanne seriffintoimen perustamisen suhteen oli samankaltainen; kunnassa on levotonta ja poliisipartion saapuminen kestää apua tarvitsevan näkökulmasta liian kauan. Seriffihankkeissa haluttiin antaa luotetuksi todetulle henkilölle kuntapäätäjien toimesta valtuudet vastata rajatulla alueella erityisesti valvontaan ja järjestyksen ylläpitoon liittyvistä tehtävistä. Ratkaisevana erona on, että Kyyjärvi kartoitti yhteistyömahdollisuuksia valtion kanssa ja ”kunnallinen järjestyksenvalvoja” haluttiin sitoa osaksi yksityistä turvallisuusalaa koskevaa lakiuudistusta. Kunnanjohtajan hahmottelemassa ”hyvinvointiparatiisissa” seriffi nähtiin turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä. Seriffin toimenkuvaa mietittiin Kyyjärvellä järjestyksenvalvojana enemmän kuin poliisina, siinä missä Enontekiöllä seriffi olisi toiminut alueella ”poliisina” ja turvautunut tarvittaessa omankädenoikeuteen.

Aineiston, metodin ja teorian esittelyn jälkeen käsittelen tarkemmin vigilantismia ja ilmiön suhdetta valtioon. Tämän jälkeen käyn läpi valtion suunnitelmia ratkaista harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyviä ongelmia, jonka jälkeen käsittelen toteutumattomia seriffihankkeita media-aineistoon tukeutuen. Tuloksissa käyn läpi mitä yhteistä ja eroja seriffihankkeilla oli ja miltä hankkeet vaikuttavat vigilantismin teoriakirjallisuuden valossa.

Metodista, aineistosta ja teoriasta

Monien erilaisten aineistojen hyödyntäminen on tyyppillistä sellaisten ilmiöiden tutkimisessa, joita on vaikea lähestyä. Tutkija Mikko Salasuo käyttää vertauskuvana taloa, jossa ei ole ovea, mutta lukuisia erilaisia ikkunoita, joista kurkistamalla näkee sisälle rajoitetusti. Kiertämällä taloa ja kurkistamalla eri kokoisista ikkunoista tutkijalle alkaa hahmottua kokonaisuus. Salasuo kutsuu lähestymistapaa *aineistotriangulaatioksi*. (Salasuo 2015, 166–167; Denzin 1978.) Tutkimusaineistoon liittyvällä triangulaatiolla tarkoitetaan erityisesti tiedon keräämistä monelta eri taholta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 144). Tässä tutkimuksessa sovellan aineistotriangulaatiota lähestymällä kuntien turvallisuutta viranomaisten laatimien raporttien ja tilastojen valossa, sekä kuntaseriffeihin keskittyneen media-aineiston kautta. Aineiston monipuolisuus tukee tavoitettani sijoittaa kuntaseriffit osaksi isompaa ilmiötä, jossa määritellään viranomaistahojen ja yksityisten henkilöiden turvallisuutta koskevien toimien toimivaltuuksien välisiä rajoja.

Aineistoni koostuu kuntien turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta käsittelevistä raporteista. Näitä ovat Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön *Turvassa 2019* -raportti (2020), poliisin toteuttamat raportit valvonta- ja hälytystoiminnan tilasta (2019) ja toimintavalmiusajasta (2020), sisäministeriön julkaisema poliisibarometri (2020), Sisäisen turvallisuuden portaalin arviot turvallisuudentunteesta (2023), sekä sisäministeriön arvio poliisin hallintorakenteesta (2023). Olen rajannut media-aineiston käsittelemään erityisesti Kyyjärven (2009–2010) ja Enontekiön (2017–2019) kuntaseriffejä, sillä edellä mainitut kunnat ovat ainoita kuntia, jotka ovat ehdottaneet julkisuudessa seriffitoiminnan käynnistämistä. Uutiset antoivat arenan viranomaisille ja poliitikoille

kertoa omia näkemyksiään seriffeistä, mutta pitävät sisällään myös menneisyydessä tapahtuneiden tilanteiden kuvauksia, sekä kuvailuja tapahtumista (ks. Alasuutari 2011, 84–85). Mukana on myös taustoittavana aineistona uutisia harvaan asuttujen alueiden turvattomuuden tunteesta.

Metodini pohjaa aineistolähtöiseen sisällönanalyyysiin, ja erityisesti kielen, sekä kielen merkityksien tutkimiseen. Artikkelissa lähestyn kieltä todellisuutta konstruoivana toimintana ja käytössä olevana tulkintaresurssina kielestä merkityksiä etsien (Juhila 2016, 342). Kieli rakentaa maailmaa, mutta samalla se rakentaa ja uusintaa sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 21–22). Merkitysten lisäksi tutkimuksessa korostuu konteksti, joka rikastuttaa analyysiä. Tämä tarkoittaa, etten pyri tarkastelemaan kuntaseriffejä irrallisena ilmiönä, vaan suhteessa aikaan ja paikkaan. (Emt., 38.)

Erilaisia tekstejä yhdistelemällä tutkijan on mahdollista luoda tulkintoja teksteistä, puhujista ja rakenteista. Poliitikantutkija Kari Palosen mukaan tutkimus on lopulta aina tulkintaa ja kyseessä on tutkijan näkemys käsiteltävänä olevasta ilmiöstä. Mikään tulkinta ei anna käsiteltävänä olevasta ilmiöstä tyhjentävää käsitystä. (Palonen 1988a, 13–15.) Lisäksi subjektin kokemusta tapahtumasta on mahdotonta kokea niin kuin subjekti sen kokee. Näin tutkijan täytyy tukeutua kieleen ja kuvaukseen tapahtumista. Kieli antaa politiikan tutkimiselle heuristisen avaimen ja Palosen mukaan poliitikantutkijan toiminta kielen parissa muistuttaa salakirjoitusten purkajien toimintaa. (Palonen 1988b, 16–18.)

Artikkelin tutkimusaineisto voidaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan sen mukaan, mistä asemasta kuntalaisten turvallisuudesta ja seriffihankkeista lausutaan. Erityisesti Enontekiön seriffihanketta käsiteltiin useissa sanomalehtien pääkirjoituksessa, mutta olen rajannut aineiston poliitikkojen ja viranomaisten kantoihin. Ensimmäisen kategorian muodostaa valtion näkemys, jota edustavat viranomaiset ja ministeriöt. Katteoria pitää sisällään raportteja harvaan asuttujen alueiden turvallisuustilanteesta, sekä uutisia, joissa valtion edustajat kommentoivat seriffihankkeita. Väkivaltamonopolin näkemystä media-aineistossa edustavat poliisiylijohtajien näkemykset seriffeistä ja syrjäseutujen turvattomuudesta (Yle 8.7.2009; HS 6.7.2009; Paatero ja Ylisipola 2016; HS 22.2.2018; Kolehmainen 2020), sekä sisäministeri Paula Risikon (kok.) puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa (2017). Poliisi otti kantaa Enontekiön seriffiin *Aamulehdessä* (13.12.2017), *Helsingin Sanomissa* (13.12.2017; 26.12.2017; 22.2.2018) ja *Maaseudun Tulevaisuudessa* (15.7.2017; 18.12.2017b), sisäministeriö *MTV Uutisissa* (13.12.2017) ja *Uudessa Suomessa* (14.12.2017).

Toinen kategoria sisältää poliitikkojen taholta mahdollisia näkemyksiä yhteistyömahdollisuuksista ja väkivaltamonopolin haastamista. Kyyjärven seriffihankkeen uutisoinnit ovat vuosilta 2009–2010 ja aineisto koostuu kunnan verkkosivuilla julkaistuista tiedotteista (12.6.2009; 29.6.2009; 19.8.2009; 14.9.2009; 21.9.2009; 14.6.2010), sekä kunnanjohtaja Matti Muukkosen (kok.) antamista haastatteluista *Ylälle* (20.8.2009; 4.11.2009), *Helsingin Sanomille*, (6.7.2009) *Ilta-Sanomille* (30.6.2009), Joensuun ylioppilaslehti *Uljaalle* (23.9.2009) ja mielipidekirjoitukselta *Ilkka-Pohjalaiseen* (10.07.2009). Hankkeeseen otti kantaa myös SDP:n kansanedustaja Reijo Laitinen (Kyyjärven verkkolehti 22.12.2009).

Enontekiön seriffihankkeen aineisto sisältää kunnan julkaiseman tiedotteen seriffitoimen perustamisesta (STT 13.12.2017), sekä uutisoitteja hankkeesta vuosilta 2017–2019. Kuntapoliitikkojen ja seriffikandidaatin antamia kommentteja esiintyi *Helsingin Sanomissa* (13.12.2017; 26.12.2017; 22.2.2018), *Kuntalehdessä* (13.12.2017), *MTV Uutisissa* (13.12.2017; 29.8.2018), *Maaseudun Tulevaisuudessa* (13.12.2017; 14.12.2017; 15.12.2017; 18.12.2017a; 18.12.2017b; 19.12.2017; 21.12.2017), *Ylellä* (13.12.2017), *Ilta-Sanomissa* (15.12.2017; 20.12.2017), *Suomen Kuvalehdessä* (13.7.2018) ja *Suomen Uutisissa* (14.1.2019). Enontekiön tilanteeseen ottivat kantaa keskustan kansanedustaja Mikko Kärnä (2019; *Maaseudun Tulevaisuus* 21.12.2017; Yle 13.12.2017) ja presidentti Sauli Niinistö (*Maaseudun Tulevaisuus* 18.12.2017a).

Tarkastelen kuntaseriffejä vigilantismin käsitteen kautta. Regina Batesonin mukaan vigilantismin määrittäminen on ollut tutkijoille haastavaa, johtuen teoreetikkojen erilaisista painotuksista-

ta². Bateson määrittelee vigilantismin *ekstralaiilliseksi* (engl. extralegal) toiminnaksi, jota tapahtuu valtiossa, jossa on tunnustettu oikeusjärjestelmä. Tällä tarkoitetaan toimintaa, joka menee ”samaansuuntaan kuin laki” ja tarvittaessa ”ylittää lain” (engl. beyond the law). Toiminnalla pyritään toteuttamaan alun perin instituutioille kuuluvia tehtäviä ja esimerkiksi antamaan kovempia rangaistuksia omatoimisesti. Valtiottomassa tilassa omankädenoikeutta ei tapahdu, koska määritelmällisesti oikeuden voi ottaa omiin käsiin vain silloin, jos se on keskitetty valtiolle. Ilmiötä esiintyy erityisesti ”heikoissa valtioissa”, joissa kansalaiset turvautuvat omankädenoikeuteen kokiessa, ettei oikeus toteudu instituutioiden toimesta. (Bateson 2021, 926–927.)

Määrittelen vigilantismin kansalaisten harjoittamaksi toiminnaksi, joka kohdistuu rikollisuuteen, sisältää väkivallan mahdollisuuden, sekä mahdollisesti lain rikkomista tavoitteiden saavuttamiseksi (ks. Johnston 1996; Bateson 2021). Batesonin mukaan vigilantismi on enemmän kuin vain pelkkä reaktio rikollisuuteen, sillä siihen liittyy vallankäyttöä. Vigilantismi on hyvä esimerkki politiikan tutkija Robert Dahlin hahmottelemasta tilanteesta, jossa henkilö A:lla on valtaa henkilö B:n suhteen ja saa B:n tekemään jotain sellaista, jota tämä ei muuten tekisi. Tällaisista valtatilanteista Bateson käyttää esimerkkinä katupartioita, jotka kysyvät vastaantulijoilta henkilöllisyystodistuksia, sekä lynkkausjoukkoa, joka vangitsee rikoksesta epäillyn. Valta-aspektin myötä vigilantismi on ilmiönä mielenkiintoinen yhteiskuntatieteiden kannalta, mutta jäänyt varsin vähäiselle huomiolle esimerkiksi politiikkatieteissä³. (Bateson 2021, 923–925; ks. Dahl 1957, 202–203.) Kriminologian saralla vigilantismia on käsitelty osana rikollisuuteen kohdistuvaa laitonta toimintaa (Kyntäjä 1998; Kivivuori 2013; Kivivuori ym. 2018).

Hyödynnän artikkelissa myös emeritusprofessori Heikki Ylikankaan historiikka nimismies-instituutiosta (1996), Heikki Mansikka-ahon lisensiaattityötä (2012) ja väitöstutkimusta poliisin hallintorakenneuudistuksista (2021), sekä emeritusprofessori Pertti Rannikon tutkimusta susien salakaadoista (2015).

Omarkädenoikeuden suhde valtioon

Max Weberin klassisen määritelmän mukaan valtiolla on legitimizeetti toimia tietyllä maantieteellisesti rajatulla alueella ja väkivaltaa ei tarvita, koska kansalaiset hyväksyvät vallankäytön (Weber 2009, 70–71). Väkivaltamonopoli erottaa valtion menestyksekkäästä rikollisjoukkiosta, joka ei voi saavuttaa kansalaisten aitoa hyväksyntää. Heikki Paloheimo ja Matti Wiberg ovat huomauttaneet, että monopolin hyväksyttävyyden ja oikeuden ehto ovat aiheuttaneet ajan saatossa paljon filosofointia. (Paloheimo & Wiberg 2004, 88–89.) Väkivaltamonopolin kyseenalaistaminen luo mahdollisuuden yhteiskunnallisille toimijoille, joilla on halu vastata oma-aloitteisesti turvallisuudesta ja ottaa hoitaakseen valtiolle kuuluvia tehtäviä. Valtion kannalta rosvojoukko, joka haluaa taata kyläläisten turvallisuuden näyttää ongelmalliselta, mutta historia on osoittanut, että tällaisille toimijoille on löytynyt puolestapuhujia (Hobsbawm 2005, 35). Omarkädenoikeuden harjoittajat, rosvojoukot ja separatistit ovat muodostaneet jatkuvia marginaalisia haasteita valtion suvereniteetille (Tilly 1978, 67; Tilly 2017, 124).

Tyytymättömyys valtioon johtaa virallisen oikeusjärjestyksen rinnalle syntyviin kilpaileviin käsityksiin oikeudesta (Rannikko 2015, 149; ks. myös Kyntäjä 1998, 211–212). Historiallisesti valtion väkivaltamonopolilla on ollut pyrkimys kehittyä kohti ”konfliktinratkaisumonopolia” jossa ”ilmaistaan retributiivisiä moraalitunteita”, mutta myös rajoitetaan näitä. Toisin sanoen valtio pyrkii estämään oikeusjärjestelmästä riippumattomia ratkaisuja, jotka ilmenevät kansalaisten kustoina ja joiden motiivina toimii narkästys. (Kivivuori ym. 2018, 262.) Virallinen seuraamus-

² Teoreetikot ovat olleet erimielisiä jopa perustavanlaatuisista lähtökohdista kuka, mitä, milloin, miksi ja miten (Haas, Keijser ja Bruinsman 2012, 390).

³ Tosin viime vuosina äärioikeiston katupartioita on tutkittu politiikkatieteiden saralla (Björge ja Mareš 2019).

järjestelmä ei hyväksy kansalaisten kostotoimenpiteitä vaan on luokitellut monet epävirallisen kontrollikäyttämisen muodot, kuten omankädenoikeuden, laittomiksi⁴ (emt., 267). Tietyllä alueella kansalaiset voivat kokea, että asiat ovat muuttumassa heidän kannaltaan ei-toivottuun suuntaan, ja asioita aletaan ratkaista ilman viranomaisia sosiaalisen kontrollin avulla (Johnston 1996, 220; ks. Virtanen 2004, 1066).

Omankädenoikeuden ydin on, että rikollisilla teoilla korjataan koettua vääryyttä ja tekoja oikeutetaan moraalisisilla velvollisuuksilla (Kivivuori 2013, 23–24). ”Moraalisten ryhtiliikkeiden” tarkoituksena on vaikuttaa viralliseen kontrolliin, mutta samalla toiminnassa mukanaolevat voivat kokea toiminnallaan täydentävänsä kontrollin puutteita. Esimerkkeinä tällaisesta toiminnasta voidaan pitää niin 1800-luvulla alkanutta raattiusliikettä kuin Soldiers of Odin -katupartiooliikettä⁵. Ruohonjuuritason toiminnan tarkoituksena on joko laillistaa jokin asia tai pyrkiä kriminalisoimaan jotakin. (Kivivuori ym. 2018, 264.) Klassinen esimerkki kontrollipoliittisesta liikkeestä, jolla on huoli yhteiskunnan rapautumisesta ja mahdollinen ratkaisu ongelmaan on 1930-luvulla vaikuttanut Lapuanliike. Liikkeen toiminnalla voidaan selittää kriminaalipoliittisia muutoksia, mutta samalla liikkeen syntyä voidaan selittää kulttuurissa ja yhteiskunnan rakenteissa tapahtuneilla muutoksilla. (Kivivuori ym. 2018, 266; ks. myös Siltala 1985.)

Vigilantismia koskevassa tutkimuksessa ilmiötä on lähestytty useita teoreettisia lähestymistapoja hyödyntäen, mutta David Kowalewski on tunnistanut kaksi pääteoriaa; nämä ovat Richard Brownin ja Roger McGrathin ”*frontier*” theory ja Kowalewskin oma ”*counter-movement*” theory. Näistä ensimmäinen on inspiroitunut Yhdysvaltojen ”villistä lännestä”. Brownin (1975) ja McGrathin (1984) esittämässä ”frontier”-teoriassa omankädenoikeus nähdään seurauksena lain ja järjestyksen puuttumiseen. Jotkin tahot alkavat toimia alueella itsenäisesti järjestyksen takajina ja ylläpitäjinä virallisten toimijoiden poissaollessa. Kowalewskin teoriassa vigilantismi nähdään reaktiona yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin, esimerkiksi kasvaneeseen rikollisuuteen. Omankädenoikeudella pyritään säilyttämään saavutettu elämäntyyli ja elinympäristö muuttumattomana. Molemmissa teorioissa vigilantismi kuvataan reagoivana toimintana. (Bjørge & Mareš 2019, 5; ks. myös Kowalewski 2003.)

Yksittäisten kansalaisten lisäksi poliisit, tuomarit ja pormestarit voivat rikkoa lakia, kannustaa kansalaisia laittomuuksiin ja sallia omankädenoikeutta. (Bateson 2021, 928; ks. Abrahams 1998, Huggins 1991). Esimerkiksi kunnissa toimivat poliisit voivat olla suopeampia yhteistyölle vigilanttien kanssa kuin kaupungissa toimivat viranomaiset (Bjørge & Mareš 2019, 13). Jon H. Rosenbaum ja Peter C. Sederberg jakavat typologiassaan vigilantit yksityisiin henkilöihin ja julkisessa virassa oleviin toimijoihin. Jälkimmäiseen ryhmään lukeutuvista käytetään esimerkkinä poliiseja, jotka kohtelevat liian kovakouraisesti rikollisia. (Rosenbaum & Sederberg 1974, 548 & 558⁶) Tähän kategoriaan kuuluvat poliisit, jotka katsovat omankädenoikeutta sormien läpi. Suomessa viranomaiset suhtautuivat 1930-luvulla Lapuan liikkeeseen joko puuttumatta tietoon tullessiin kyyditystapauksiin tai erottamalla niitä, jotka alkoivat selvittää rikoksia. Useiden nimismiesten poliittinen kanta oli kyyditsijöiden kanssa samanlainen ja historioitsija Juha Siltalan mukaan viranomaiset tiesivät tapahtuneista kyydityksistä. Lapualaisaika oli suurin häpeä nimis-

⁴ Suomen rikoslaisa omankädenoikeus määritellään tuomittavaksi teoksi, josta voidaan tuomita joko sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (Rikoslaki 19.12.1889/39, 17 luvun 9 §). Omankädenoikeutta on oikeustieteissä käsitelty osana kiellettyä itseapua, joka määritellään oikeuden puolustamiseksi ja toteuttamiseksi ilman viranomaisia. Emeritusprofessori Martti Majasen mukaan kielletystä itseavusta on käytetty myös ilmauksia omankädenoikeus, omankädenapu ja omankäden ulosotto. (Majanen 2005, 191.) Artikkelissa käsitellän omankädenoikeutta laajemmin sosiaaliseen kontrolliin ja heikkoon valtioon kytkeytyvänä ilmiönä kuin rikosoikeudellisenä käsitteenä. (Ks. myös Kukko 2023.)

⁵ Tarkemmin Soldiers of Odinin katupartioitoiminnasta Kukko 2022a & Kukko 2022b.

⁶ Rosenbaum ja Sederberg huomauttavat, että jaottelu yksinkertaistaa ja todellisuudessa vigilanteilla voi olla useita päällekkäisiä ”rooleja”. Vigilanttien tavoitteita tutkimalla on mahdollista ymmärtää ja tutkia ilmiötä.

miesinstituutiolle tutkinta- ja syyttäjälaitoksen historiassa, sillä edes oikeuskanslerin painostus ei saanut nimismiehiä toimimaan lain mukaan. (Ylikangas 1996, 290–292; Siltala 1985, 379–280.)

Väkivaltamonopoli kansalaisten turvattomuuteen liittyvien ongelmien ratkaisijana

Turvallisuus on kansalaisen perustuslakiin kirjattu perusoikeus (Anttonen 2016, 1–2; Suomen perustuslaki 731/1999). Sisäisen turvallisuuden portaalin (TUOVI) mukaan Suomi on maailman turvallisimaa maa, mutta luottamus turvallisuusviranomaisiin voi laskea, jos avun tarpeeseen ei pystytä vastaamaan tarpeeksi nopeasti. Tämä vaikuttaa turvattomuuden tunteen lisääntymiseen. (Sisäisen turvallisuuden portaali 2023.) Maaseudulla turvallisuutta tarkastellaan enemmän palvelujen saatavuuden näkökulmasta, kun taas kaupungeissa pelätään enemmän joutumista rikoksen uhriksi (Laurikainen & Nikkanen 2020, 53; ks. Heiskanen 2002, 186). Poliisibarometrin mukaan kansalaisen luottamus poliisiin on Suomessa edelleen korkea, mutta jonkin verran vähentynyt. Vuonna 2018 vastaajista noin 95 % luotti poliisiin vuonna 2020 luottamuksen ollessa noin 91%. (Vuorensyrjä & Rauta 2020, 15.) Poliisin läsnäoloa pidetään tärkeänä, sillä jos apu tulee myöhässä, on vaarana luottamuksen heikkeneminen viranomaisten toimintaan ja kansalaisten valmius omankädenoikeuteen (Poliisi 2019, 38).

Viranomaisten haasteena on taata palvelut tasapuolisesti kaikille, sillä tilastollisesti hälytystehtävistä 97% on kaupungeissa ja taajama-alueilla vain 3 % (Poliisi 2020, 7). Rikoksia tapahtuu maaseudulla vähemmän kuin suuremmissa kaupungeissa ja avun saanti kestää kauemmin (emt., 44). Maaseutumaisissa kunnissa viranomaisia saatetaan odottaa kuitenkin useita tunteja. Poliisin toimintavalmiusaika lasketaan hetkestä, jolloin hätäkeskus antaa partiolle tehtävän hetkeen, jolloin partio saapuu kohteeseen. Tilastoitavat tehtävät ovat A- ja B-kiireellisyysluokan tehtäviä, jotka jaetaan tehtäväluokkiin 0–4⁷. Vuonna 2018 A-luokan tehtävissä tavoiteaika oli 10,0 minuuttia ja B-tehtävissä 18,5 minuuttia. (Poliisi 2019, 25.) Ajat vaihtelevat suuresti maan sisällä. Pietarsaarella kiireellisyysluokaltaan B-tehtävään poliisi saapuu 12 minuutissa, siinä missä Utsjoella saapumisaika on kaksi tuntia. (emt., 27.) Poliisin valtakunnallisen tulostietojärjestelmän (PolStat) mukaan vuosina 2010–2018 kiireellisyysluokaltaan A tehtävien määrässä ei ole tapahtunut isoa muutosta, mutta B-tehtävät ovat vähentyneet samalla kun poliisin henkilöstömäärä on vähentynyt. Samalla toimintavalmiusaikaan tilastoimattomien C-tehtävien⁸ määrä on lisääntynyt. (Poliisi 2019, 25; Ristola & Karnaranta 2023, 30–31.) Mitä kauempana poliisiasema on kunnasta, sitä useammin tehtäviä hoidetaan saapumatta paikanpäälle (Mansikka-aho 2021, 304).

Viranomaisten kato harvaan asutuilta alueilta johtuu poliisihallituksessa reilun kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneista neljästä isosta rakenneuudistuksesta: kihlakuntauudistus vuonna 1996, PORA I -vaihe vuonna 2009, PORA II -vaihe vuonna 2010 ja PORA III -vaihe vuonna 2014⁹. (Mansikka-aho 2021, 103.) Vuonna 1996 toteutettu kihlakuntauudistus korvasi vanhat nimismiespiirit ja PORA I -vaiheessa poliisilaitoksia vähennettiin 90:stä 24:ään (emt., 25). PORA III -vaiheessa lakkautettiin 12 poliisiasemaa. Mansikka-ahon mukaan poliisin rakenneuudistukset ovat tuoneet mukanaan lieveilmiöinä palvelutason heikkenemistä, kustannusten kasvua ja hidasta päätöksentekoa. (emt., 232–233.) Organisaatiouudistusten myötä poliisien

⁷ Tehtäväluokka 0 tarkoittaa hengen ja terveyden suojaan kohdistunutta tehtävää ja tehtäväluokka 4 onnettomuudesta tai vaarallisesta tilanteesta aiheutunutta tehtävää. Tehtäväluokat 1,2 ja 3 liittyvät omaisuuden suojaan, liikenneonnettomuuksiin ja yksilön suojaan kohdistuviin tehtäviin. (Poliisi 2019, 25.)

⁸ Kiireellisyysluokaltaan C-tehtävien kasvaminen on asettanut erityisesti harvaan asutuilla alueilla asuvat kansalaiset eriarvoiseen asemaan, kun apua joutuu odottamaan kauemmin kuin kaupungissa (Ristola & Karnaranta 2023, 29–31).

⁹ PORA on lyhenne Poliisin hallintorakenneuudistuksesta (ks. esim. Mansikka-aho 2021, 26; Ristola & Karnaranta 2023, 8).

määrä on vähentynyt ja toimintaympäristö muuttunut. Henkilötyövuosina poliisien määrä on vähentynyt vuodesta 2010 (7659) vuoteen 2018 (7202) tultaessa (Poliisi 2020, 5–7). Ruotsissa ja Alankomaissa on asetettu 5000 asukkaan raja aluepoliisille, mutta Suomessa tällaista rajaa ei ole. Jotkut yli 30 000 asukkaan kaupungit ovat ilman poliisia¹⁰. (Mansikka-aho 2021, 243–244.) Resurssien vähäisyyden vuoksi maaseuduille palveluiden tuottaminen on haastavaa.

2010-luvulla kansalaisia, jotka ovat ilmaisseet halukkuutensa toimia poliisiin ”silminä ja korvina” on ilmestynyt kaupunkien kaduille. Poliisin hallintorakenteen kehittämishankkeen ensimmäisen vaiheen aikana (PORA I) vuonna 2009 alkoi ilmaantua järjestäytyneitä omankädenoikeudenryhmittymiä. PORA III -vaiheessa epävirallisia ryhmiä syntyi lisää, joista esimerkkinä vuonna 2015 perustettu Soldiers of Odin (Mansikka-aho 2021, 244). Poliisiasemaverkoston karsiminen ja toimintojen keskittäminen ovat aiheuttaneet ongelmia, jotka ovat johtaneet siihen, että kansalaiset ovat alkaneet valvoa lakien noudattamista ja järjestäytyneet epävirallisiin porukoihin (emt., 53 & 244–245). Viikinkimytologiaa tunnuksissaan hyödyntävä Soldiers of Odin on hyvä esimerkki tällaisesta epävirallisesta toimijasta.

Suomessa vartija ei voi vastata kunnan yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta, sillä tämän kieltävät niin perustuslaki kuin poliisilaki (Poliisilaki 22.7.2011/872; ks. myös Aamulehti 15.12.2017; Maaseudun Tulevaisuus 15.7.2017). Viranomaisille kuuluvien tehtävien antamista kuntien hoidettavaksi on kuitenkin mietitty. Sisäministeriön tuottavuusohjelmassa viranomaisille kuuluvaa juopuneiden säilytystä pohdittiin siirrettäväksi kunnille ja löytötavaroista vastaamista yksityisille toimijoille. Mansikka-ahon mukaan poliisin rakenneuudistuksen tavoitteena oli siirtää juopuneiden säilytys kunnille ja uudistuksen arveltiin tuovan kahdeksan miljoonan euron säästöt. Uudistus toisi poliisille säästöjä välittömästi ja säästöt ohjattaisiin muuhun poliisityöhön. Mansikka-aho arvioi uudistuksen kuitenkin maksavan kunnille satoja miljoonia. (Mansikka-aho 2021, 107 & 233; ks. myös Mansikka-aho 2012, 20.) ”Kuntien näkökulmasta syntyy kuluja, koska kunnilla ei ole toimitiloja juopuneiden säilytykseen. Uudistuksessa ei ole huomioitu, ettei kunnilla ole valmiina myöskään valvontahenkilökuntaa. Uudistus aiheuttaisi kunnille vähintään 300–400 miljoonan euron kulut¹¹.” (Mansikka-aho 2021, 233.)

Tutkija Anni Jäntin mukaan kansainvälisesti vertaillen Suomessa kunnilla on ollut erittäin laaja vastuu julkisten palveluiden järjestämisessä, mutta yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät tehtävät ovat olleet valtion vastuulla (Jäntti 2016, 170). Poliisiylijohtaja Paatero pohti eläkkeelle jäätyään, että koska tehtäviä on niin paljon, ei poliisi pysty puuttumaan kaikkiin tapauksiin ja tämä lisää eriarvoisuutta poliisipalveluiden suhteen. Ratkaisuna Paatero näkee, että tehtäviä jaettaisiin yhdistyksille ja kansalaisille, sekä ulkoistettaisiin tarvittaessa yksityisille toimijoille. Kuntia ja vartiointiliikkeitä voisi hyödyntää enemmän säilytys- ja kuljetustehtävissä. (Paatero & Ylisipola 2016, 189–191 & 200–201.) Kuntien halukkuus vastata turvallisuussuunnittelusta on kuitenkin vaihtelevaa ja yleensä henkilökohtaisen mielenkiinnon varassa (Poliisi 2019, 43).

Esimerkiksi Pohjois-Savossa sijaitsevassa Keiteleen kunnassa kunnanjohtaja Hanna Helasteen mukaan poliisia ei hälytetä pienessä kunnassa paikalle koska partion saapumisen tiedetään kestävän kauan. Tämä on johtanut rikostilastojen ”kaunistumiseen”. Vuodesta 2010 vuoteen 2018 kii-reellisten hälytystehtävien määrä on kunnassa puolittunut, vaikka Keiteleen asukasluku on pysy-

¹⁰ Kaarina ja Ylöjärvi ovat yli 30 000 asukkaan kuntia, joissa poliisiasema on lakkautettu. Yli 20 000 asukkaan kuntia ovat Lempäälä, Mäntsälä ja Siilinjärvi. Asukaslukuun suhteutettuna edellä mainituissa kunnissa tulisi Mansikka-ahon mukaan olla aluepoliisivelvoite. (Mansikka-aho 2021, 291.)

¹¹ Lähestyin sähköpostitse Kuntaliiton toimitusjohtaja Minna Karhusta kysyen, onko kunnille koituvista kustannuksista pähtyneiden säilytykseen liittyen tehty tarkempia laskelmia (Kukko 25.10.2023). Kuntaliiton varatoimitusjohtaja Hanna Tainion lähettämässä sähköpostissa todetaan, ettei virallisia kustannusarvioita pähtyneiden säilytykseen liittyen ole tehty, eikä kuntatalousyksikkö pysty antamaan arviota asiasta (Tainio 30.10.2023). Kuntaliitto on Suomen kuntien muodostama yhdistys, joka tarjoaa kunnille erilaisia palveluita ja harjoittaa esimerkiksi edunvalvontaa (Kuntaliitto 2023).

nyt samana. Keiteleen kuntalaiset pitävät turvallisuustilannetta hyvänä, vaikka poliisin läsnäolo selvästi kaivataan katukuvassa. Eräs kuntalainen ei muista milloin olisi viimeksi nähnyt poliisin kunnan alueella ja kaippaa kyläpoliisia, tai ”paikallista sheriffiä”. (Iltalehti 8.10.2019.)

Resurssien vähäisyyden vuoksi ratkaisuja harvaan asuttujen alueiden valvomiseen on haettu liikuteltavista poliisiasemista, droneista ja omapoliisi-mallista. Omapoliisi toimisi päätehtävänä ohella kuukauden aikana yhden päivän ajan kuntalaisten omana poliisina ja kävisi kuntalaisten, sekä virkamiesten kanssa keskusteluja turvallisuuteen liittyen kunnanvirastolla. (Poliisi 2019, 38–42.) Itä-Suomessa käytössä olevassa omapoliisi-mallissa komisario Markus Taskinen näkee työnkuvan suhteen yhtäläisyyksiä lakkautettuun ”maalaispoliisimalliin”. Yhden poliisin toimenkuvaan kuuluu niin tutkinta kuin kenttätyö. Kuntalaisilta on tullut myös hyvää palautetta poliisin näkymisestä syrjäkyllillä. (Yle 27.12.2021.) Sisäministeriön arvioissa ehdotetaan monivuotista ohjelmaa harvapartioiden ulottamiseksi koko Suomeen (Ristola & Karnaranta 2023, 12). Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen mukaan asuinpaikasta riippumatta hälytyspalveluiden täytyy olla kaikille tarjolla ja vaikka uusia teknologisia ratkaisuja on ehdotettu, poliisipartion apua ei voi korvata mikään (Kolehmainen 2020).

Keskustelua pikkukuntien turvattomuudesta on käyty viime vuosina mediassa (ks. Iltä-Sanomat 27.11.2018; Iltalehti 8.10.2019; Yle 15.10.2020). Organisaatiouudistusten myötä poistunutta kyläpoliisia lähelle pääsee ehdotus omapoliisista, joka ”toimisi maaseutumaisen kunnan kasvullisena ja nimettynä omana poliisina” (Poliisi 2019, 42). Millaista ”sheriffiä” kunnan raitille kaivataan ja miksi kahdessa kunnassa ehdotettiin kuntapoliitikkojen toimesta yhteisön keskuudessa luotettavaksi todettua kansalaista vastaamaan järjestyksestä kylän raitille?

Kyyjärven kuntaseriffihanke media-aineiston valossa

Kesällä 2009 Kyyjärven kunnanjohtaja Matti Muukkonen esitti ”sheriffi-järjestelmän” käynnistämistä pikkukunnissa. ”Puolijulkisen lainvalvojan” valitsisi valtuusto ja kelpoisuusvaatimuksena olisi nuhteettomuus, sekä luottamus niin valtuuston kuin kyläläisten keskuudessa. Muukkonen mukaan seriffin läsnäolo toisi turvallisuutta syrjäseuduille, jossa poliisien etäisyydet ovat pitkiä. Tehtävä olisi ennen kaikkea luottamustehtävä, joka sisältäisi pieniä järjestykseen ja ylläpitoon liittyviä tehtäviä. ”Virkavallan” näkyminen olisi rauhoittava tekijä alueella. (Kyyjärven verkkolehti 12.6.2009.)

Kunnanhallitus päätti seriffihankkeen jatkoselvittämisestä ja ”kunnallisen järjestyksenvalvojan” toteuttamisesta yhteistyössä Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen kanssa, jota tarjottaisiin sisäasiainministeriölle hankkeeksi. Kunnanjohtajan mukaan tärkeintä hankkeessa on, että ”virka-valta” olisi läsnä. Idea lähti liikkeelle stetsoniin sonnustautuneesta seriffistä edeten palkkioperustaiseen järjestyksenvalvojan pestiin, joka toimisi luottamushenkilöpohjalta. Kuntaseriffinä toimisi eläkkeelle jäänyt palomies, poliisi tai upseeri. (Kyyjärven verkkolehti 29.6.2009.)

Iltä-Sanomat (30.6.2009), *Helsingin Sanomat* (6.7.2009) ja *Yle* (8.7.2009; 4.11.2009) uutisoivat Kyyjärven ajatuksesta toteuttaa hanke yhteistyössä yliopiston kanssa, ja mallin ehdottamisesta sisäasiainministeriölle. Kyyjärven lähin poliisilaitos sijaitsi 50 kilometrin päässä Saarijärvellä ja Muukkonen mukaan paperilla poliisin saapuminen kuntaan kestää 30 minuuttia, mutta käytännössä näin ei kuitenkaan ole. (HS 6.7.2009; ks. Kyyjärven verkkolehti 12.6.2009) Kunnanvaltuuston puheenjohtaja Maija Uusisalo kertoo, että poliisin ollessa kaukana ”kylällä vedetään hirveää rallia, ja ihan älyttömiä asioita tapahtuu”. Poliisin hallintouudistusta molemmat pitävät hyvänä asiana, mutta kritisoivat uudistuksen jääneen kesken. Muukkonen peräänkuuluttaa seriffiä eräänlaisena ”light-versiona” poliisista. Kuntalaisten keskuudessa seriffi saa ”varovaista kannatusta”. (HS 6.7.2009.)

Kyyjärven tapauksessa aloite turvallisuustilanteen parantamiseksi tuli kunnalta, ei valtiolta. Kunnassa haluttiin ottaa turvallisuuteen liittyviä tehtäviä hoidettavaksi, mutta sitoa mahdollinen toimija osaksi viranomaistoimintaa yhteistyön avulla. Media-aineiston perusteella toimivaltuuksien suhteen korostettiin, että seriffi täytyy tavalla tai toisella sitoa osaksi valtiota. Erityisesti tärkeänä

pidettiin ”virkavallan” näkemistä rikoksia ehkäisevänä toimintana, sekä henkilöä, johon ottaa yhteyttä väkivaltatilanteissa tai epäiltäessä rattijuopumusta. (Yle 20.8.2009.) Kunnanjohtajan mukaan seriffiksi luottamushenkilöä ei välttämättä edes kutsuttaisi, mutta piti tärkeänä keskustelua kunnallisen järjestyksenvalvojan toimivaltuuksista ja kelpoisuusehdoista. Poliisiylijohtaja esitti kiinnostusta hanketta kohtaan ja nettikeskustelu oli positiivista. (Ilkka-Pohjalainen 10.07.2009.)

Poliisiylijohtaja Paatero korosti, että poliisitoiminta kuuluu valtiolle, mutta rajanvetoa voisi miettiä ja virkapukuisen henkilön näkyminen herättäisi turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi kunnallinen pysäköinninvalvoja voisi valvoa muutakin kuin autoja. Paateron mukaan kansalainen kaipaa turvallisuudentunnetta, joka syntyy, kun lähellä on virkapukuinen henkilö. (HS 6.7.2009.) Paatero suhtautui myönteisesti kuntaseriffiin ja piti tärkeänä keskustelua yksittäisten ihmisten osallistumisesta järjestyksenvalvontaan poliisin ohjeita noudattaen (Yle 8.7.2009). Alun perin seriffi haluttiin liittää osaksi yksityistä turvallisuusalaa koskevaa lakiuudistusta, sillä haastavaksi todettiin nykyisen järjestyksenvalvoja- ja vartija-instituutioiden ”kankeus” seriffille suunniteltuja tehtäviä ajatellen. Muukkonen nostaa hankkeen kannalta tärkeäksi ”yhteisön itsevalvonnan”. (Kyyjärven verkkolehti 19.8.2009.)

Muukkonen kävi tapaamassa Paateroa ja keskustelussa sovittiin, että seriffimallin kehittäminen jatketaan, ja rakennetaan nykyisen lainsäädännön varaan. Tavoitteeksi otettiin luoda kokeilu, jossa kunnallista järjestyksenvalvojaa pyrittäisiin hyödyntämään ”eräänlaisena ensivasteyksikkönä”. Kokeilun pääpaikkana olisi Kyyjärvi, mutta lähialueiden kunnat Perho ja Kinnula osallistuisivat osatoteutukseen. Kokeilun ympärille toteutettaisiin tutkimushanke, johon osallistuisi Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen lisäksi myös poliisiammattikorkeakoulu. (Kyyjärven verkkolehti 21.9.2009; ks. myös Kyyjärven verkkolehti 14.9.2009.)

Kunnanjohtajan mukaan hanke tarkoittaisi käytännössä sitä, että muutama henkilö hoitaisi kunnan teknistä päivystystä ja samalla järjestyksenvalvontaa. Kyseisillä henkilöillä olisi kenties myös puhallutus- ja säilöönpano-oikeudet, kunnassa kun tapahtuu jatkuvasti pientä ilkivaltaa, eivätkä ihmiset uskalla olla huoltoasemalla töissä. Yksityisiä vartiointiliikkeitä ei Kyyjärvellä ole ja Muukkonen arvioi, että niin vartijoiden kuin järjestyksenvalvojen toimivalta ovat nykyisellään varsin kapeita. (Uljas 23.9.2009.)

Syksyllä 2009 kunnanhallitus antoi siunauksen nopeasti edenneelle hankkeelle ja ilmaisi kiinnostuksensa olla mukana kokeilussa (Yle 4.11.2009). SDP:n kansanedustaja Reijo Laitinen piti joulutervehdyksessään Kyyjärven hanketta mielenkiintoisena ja kokeilemisen arvoisena, sillä ”kyläseriffi” lisäisi turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta (Kyyjärven verkkolehti 22.12.2009). Kunnanjohtaja Muukkonen kommentoi viimeisen kerran seriffihanketta kesäkuussa 2010. *Kyyjärven Muukkonen haluaa kunnastaan hyvinvointiparatiisin*-kirjoituksessa vakuutetaan, että kunta haluaa edelleen ajaa kunnallista järjestyksenvalvojaa ja tätä valmisteltaisiin ministeriössä. Turvallisuus asetetaan kirjoituksessa tärkeään osaan kunnan houkuttelevuuden kannalta. (Kyyjärven verkkolehti 14.6.2010.) Syksyllä 2010 uutisoitiin Muukkosen jättävän Kyyjärven irtisanouduttuaan kunnanjohtajan tehtävistä (Yle 28.9.2010). Samalla hautautui idea kuntaseriffistä.

Kyyjärven seriffikeskustelussa vuosina 2009 ja 2010 ”kunnalliseen järjestyksenvalvoajaan” suhtauduttiin viranomaisten taholta mielenkiinnolla ja erilaisia käytännön yhteistyömahdollisuuksia mietittiin niin yliopiston kuin poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Kuntaseriffi liitettiin osaksi keskustelua vartijoiden ja järjestyksenvalvojen toimivaltaa koskevaa lakiuudistusta, sillä mahdollisten tehtävien suhteen nykyinen lainsäädäntö koettiin rajoittavaksi. Media-aineiston perusteella Kyyjärven kuntaseriffi on yhteisön keskuudesta nouseva ratkaisu turvallisuuteen liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi antamalla luotetuksi todetulle henkilölle mandaatti vastata järjestykseen ja valvontaan liittyvistä tehtävistä kunnan alueella. Seriffillä täytyi olla kokemusta viranomaistyöstä ja inhimillisen läsnäolon toivottiin lisäävän turvallisuutta ja ennaltaehkäisevän rikoksia. Erityisesti kunnanjohtajan kommentti itseään valvovasta yhteisöstä on varsin kuvaava.

Seriffin toimivalta haluttiin osaksi viranomaistoimintaa, ettei seriffi astuisi valtion varpaille. Toimijan ei haluttu olevan Kyyjärvellä omankädenoikeuden harjoittaja. Lainsäädännön rajoi-

tuksista ja siitä mitä lain puitteissa saa tehdä oltiin tietoisia. Muukkosien rooli hankkeen puolestapuhujana julkisuudessa oli suuri ja kunnanjohtaja halusi liittää ”light-version” poliisista osaksi hahmottelemaansa ”hyvinvointiparatiisia”. Poliisin ollessa kaukana entinen upseeri, palomies tai poliisi olisi edustanut väkivaltamonopolia alueella. Kowalewskin teoriassa vgilantismi on toimintaa, jolla pyritään säilyttämään elinympäristö ja elintaso muuttumattomana (Bjørge & Mareš 2019, 5; ks. Kowalewski 2003). ”Hyvinvointiparatiisia” ei kuitenkaan haluttu toteuttaa kunnassa turvautumalla laittomuuksiin tai väkivaltaan ilman väkivaltamonopolin suostumusta.

Enontekiön seriffi valmiina voimatoimiin

Vuonna 2012 Kilpisjärven Siilastuvan raja-asema oli lakkauttamisuhan alla ja Suomen käsivarressa sijaitsevan Enontekiön kunnanjohtajana toiminut Mikko Kärnä ehdotti kodinturvajoukkojen perustamista. Kärnä mukaan valtio tuottaa turvallisuuspalvelut, mutta jos valtio ei hoida tehtäviään kunta ottaa asian hoitaakseen. (Uusi Suomi 17.8.2012.) Peräpohjolan poliisipäällikkö joutui sisäministeriön pyynnöstä tekemään nopealla varoitussajalla selvityksen Enontekiön kunnan turvallisuustilanteesta. Julkisuustempu onnistui ja Enontekiölle sijoitettiin lopulta enemmän poliiseja kuin sieltä oltiin poistamassa. (Kärnä 2019, 50–51.)

Enontekiön turvallisuustilanne nousi uudestaan esille vuosina 2017–2018. Keskustelu seriffistä oli Kyyjärven seriffikeskustelua huomattavasti laajempaa ja monelta osin myös räväkämpää. Joulukuussa 2017 Enontekiö julkaisi tiedotteen seriffin toimen perustamisesta vastatoimena poliisivirkojen lakkauttamiselle. Kunta halusi palauttaa kuntalaisten turvallisuuden tunteen ja yhtenä mahdollisuutena nähtiin seriffitoiminnan aloittaminen. Tiedotteessa kerrotaan Lapin poliisin perustelleen, että nykyisen poliisipartion jäädessä vuoden vaihteessa eläkkeelle, uutta partiota ei alueelle tule. Kunnanvaltuuston puheenjohtaja Seppo Alatörmänen (kesk.) tähdentää, että seriffin toimi olisi voimassa siihen saakka, kunnes poliisin toiminta kunnassa turvataan. Vastuu kuntalaisista on kunnalla, vaikka valtio vastaa poliisitoiminnasta. (STT 13.12.2017.) Partioivien poliisien toimipisteen arveltiin jatkossa olevan joko Kittilässä, Kolarissa tai Muoniossa, jossa myös Enontekiön näkökulmasta lähin poliisiasema sijaitsee 75 kilometrin päässä. Enontekiön kirkonkylälle, Hettaan, jäisi poliisiasemalle joka toinen maanantai tarjottavat kansliapalvelut. (HS 13.12.2017; HS 26.12.2017.)

Tiedote herätti nopeasti huomiota mediassa. Alatörmänen painotti, että tämä on todellinen hätähuuto, eikä mitään ”pelleilyä”. Hanke on laitettu vireille, koska kunnassa ei uskota, että turvallisuus on taattu. Lisäksi kuntaa kyllä kuullaan, mutta ei kuunnella valtion taholta. Alatörmänen kertoo esimerkin, miten Hetassa poliisia odotettiin peräti 2,5 tuntia ja jos Kilpisjärvellä olisi tarvittu viranomaisia odotus olisi kestänyt 5 tuntia. Alatörmänen myöntää kyseessä olevan provokaatio valtiota kohtaan, mutta mahdolliselle toimijalle löydetään toimivalta, jos valtio ei noudata perustuslakia. ”Jos meiltä poistuu turvallisuustilanne, ihmiset lähtevät ottamaan oikeuksia omiin käsiinsä. Ei täällä nytkään soitella poliisille ihan pienistä jutuista.” (HS 13.12.2017.) Julkisoikeuden professori Juha Lavapuron mukaan Enontekiön tilanne poliisipalveluiden saavutettavuuden suhteen ei ole perustuslainvastainen, mutta kahden tunnin odottelu ei kuulosta ”ideaalitalanteelta” (Suomen Kuvalehti 13.7.2018).

Reilu viikko Enontekiön kunnan seriffitiedotteesta uutisoitiin kunnanvaltuuston päätöksestä varata 100 000 euroa kuntalaisten turvallisuuspalveluihin. Kunta varautui ottamaan valtion tehtäviä hartioilleen. (Ilta-Sanomat 20.12.2017; ks. myös HS 21.12.2017.) Seriffiehdokkaana julkisuudessa esiintynyt Antti Tonteri¹² painottaa ihmisoikeuskysymystä, sillä kaikilla kunnilla on oikeus poliisiin. Tonterilla oli kokemusta niin maastotarkastuksista kuin paikallispolitiikasta ja hän kertoi suostuneensa seriffitehtävään kunnanjohtajan pyynnöstä. (Suomen Uutiset 14.1.2019.)

¹² Tonteri esiintyi seriffinä Suomen Kuvalehden (28/2018) kannessa.

Kunnanjohtaja Jari Rantapelkonen kuvailee mahdollista seriffiä luotettavaksi henkilöksi, jolla on paikallistuntemus ja jonka kanssa matkailija voi ottaa selfien. Kunnanjohtaja toteaa Tonterin henkilöivän ”kuvitteellisen seriffin tässä tilanteessa”. Rantapelkonen kertoo saaneensa useita hakemuksia seriffin virkaan. Eräässä sähköpostitse saapuneessa viestissä ehdotettiin, että kunta perustaa osakeyhtiön jolle kunnan maat vuokrataan. Omaisuutta vahtimaan osakeyhtiö palkkaisi vartijan. (Suomen Kuvalehti 13.7.2018.)

Erityisesti voimankäytön oikeuttamisesta ja aseista käyty keskustelu erottaa Enontekiön seriffin Kyyjärven vastaavasta. Alatörmäsen mukaan jo viisi vuotta sitten kuntaan ostettiin valmiiksi virkamerkki ja pistooli.¹³ (Kuntalehti 13.12.2017). Tonteri myöntää, että mahdollisen seriffin oikeudet rajoittuisivat käytännössä tilanteiden hoitamiseen vain puhumalla. Seriffikandidaatti toivoo, ettei hankkeelle olisi tarvetta, mutta kertoo miten Enontekiöllä on mietitty kodinturvajoukkojen kokoamista hirviporukoista. (Maaseudun Tulevaisuus 14.12.2017.) Joukoille annettaisiin itsepuolustuskoulutusta, sekä aseiksi pamput¹⁴ ja pippurisumuttimet. Tarvittaessa joukot olisivat myös valmiita käyttämään voimaa ja lopulta oikeusjärjestelmä ratkaisee, oliko ryhmällä oikeus turvata elämää, jos poliisia ei saada paikalle. (Ilta-Sanomat 15.12.2017; ks. myös Suomen Kuvalehti 13.7.2018.) Tarvittaessa seriffikandidaatti ilmoittaa olevansa valmis toimintaan. ”Jos terroristi alkaisi riehua, kuten Turun hommassa¹⁵. Saatte olla varmoja, etten kahta kertaa kysyisi vaan lataisin saman tien.” (Suomen Kuvalehti 13.7.2018.)

Poliisiylijohtaja Kolehmainen vieraili helmikuussa 2018 Enontekiöllä kuuntelemissa kuntalaisten näkemyksiä todeten, että yksikään kunta ei saa palkata omaa poliisia tai seriffiä. Alatörmäsen mukaan kunnan tilanteen tultua julkisuuteen poliiseja on näkynyt alueella paljon, eikä turvallisuus tilanteen helpottamiseksi varattua 100 000 euron rahasumman käyttötarkoitusta oltu päätetty. (HS 22.2.2018.) Enontekiön seriffihanke ei lopulta toteutunut, koska Suomen hallitus päätti budjettiriihessä lisätä poliisin määrärahoja harvaanasuilla alueille. Utinen otettiin riemuiten vastaan, sillä sen uskottiin tarkoittavan oman poliisipartion toiminnan jatkumista alueella. (MTV Uutiset 29.8.2018.) Tiettyinä päivinä Muonioon sijoitettu partio käy myös Enontekiöllä (Suomen Uutiset 14.1.2019).

Viranomaisten taholta Enontekiön seriffiin suhtauduttiin pääosin negatiivisesti. Lapin poliisipäällikkö Esa Heikkinen kommentoi Enontekiön suunnitelmia ”omana heittona” ja kunnassa toimivan mahdollisen seriffin toimivaltuuksina ei voisi olla mitään muuta kuin jokamiehen oikeudet. Poliisilaitos katsoo asiaa kokonaisuutena ja poliisien resurssija ei olla alueelle lisäämässä. (Aamulehti 13.12.2017; HS 13.12.2017.) Enontekiön idea tyrmättiin myös sisäministeriössä. Poliisiosaston päällikön Risto Salmen mukaan poliisitoiminnasta vastaa Suomessa valtio, eikä sitä voida siirtää yksityisille turvapalveluille, sillä on perustuslain vastaista antaa viranomaisen tehtäviä ulkopuolisten hoidettavaksi (MTV Uutiset 13.12.2017). Sisäministeriön neuvotteleva virkamies Mika Koponen muistuttaa myös perustuslain tuomista rajoituksista ja erityisesti pykälästä 124, jonka nojalla julkisia hallintotehtäviä ei voida antaa muille kuin viranomaisille (Uusi Suomi 14.12.2017). Kyseistä pykälää Paatero ehdotti vuonna 2015 tarkastettavaksi erityisesti yksityisen turva-alan yhteistyön osalta. Sisäministeri Risikon (kok.) mukaan viranomaistehtävät kuuluvat valtiolle, sillä toimivaltaa kunnan palkkaamalle henkilölle ei tule laittamalla hattu päähän ja sanomalla ”moon seriffi”. Kuntien palkkaamille henkilöille ei voida antaa viranomaistehtäviä eivätkä henkilöt voi toimia poliisin tehtävissä. Valtiolta tulevat rahat ja valtiolla on viranomaistehtävät. (Risikko 2017.)

Ymmärrystä seriffihankkeelle löytyi kuitenkin viranomaisten keskuudesta. Enontekiöllä poliisi-

¹³ Alatörmänen viittaa vuonna 2012 käytyyn keskusteluun Enontekiön kodinturvajoukkojen perustamisesta.

¹⁴ Tonteri pohti työn kannalta hyväksi apuvälineeksi samankaltaista kumipatukkaa mitä poliisit käyttivät 1980-luvulla (Suomen Kuvalehti 13.7.2018).

¹⁵ Tonteri viittaa elokuussa 2017 Turussa tapahtuneeseen ensimmäiseen islamilaiseen terrori-iskuun.

sina toimiva ja eläkkeelle siirtyvä ylikonstaapeli Jari Kaipainen ymmärsi työnantajansa näkökulman, mutta ei sitä, että paikalliset ja turistit eivät ole samalla viivalla. Paikallisen ihmisen hätä ei ole yhtä arvokas kuin humalaisten turistien ongelmat, sillä kuntalainen joutuu odottamaan pitkään, siinä missä turisti ei odota. Vaarana on, että poliisipartion poistuminen johtaa asukkaiden omankädenoikeuden lisääntymiseen ja alueen muuttumiseksi ”villiksi länneksi”. Pelkona on, että paperilla katuturvallisuus näyttää hyvältä, mutta poliisille ei enää ilmoiteta rattijuopumuksista ja yhteys kansalaisen ja poliisiin välillä katoaa. (HS 26.12.2017.) Kaipaisen työparina toimineen Olavi Airaksisen mukaan kunnassa ei ilmoiteta poliisille ”vaikka olisi pikkuisen pistetty puukollakin”, mutta mahdollista ”siviiliseriffiä” hän ei näe ratkaisuna. Tehtävään valitulta henkilöltä puuttuisi auktoriteetti. Molemmat poliisit ovat sitä mieltä, että paikallistuntemus on työssä välttämätöntä, sillä asioita hoidetaan puhumalla ja paikalliset kertovat kuka pitäisi puhalluttaa. (Suomen Kuvalehti 13.7.2018.)

Eläkkeelle jääneen poliisiylijohtaja Paateron mukaan Enontekiön seriffillä ei voi olla poliisin valtuuksia, mutta näki positiivisena ehdotuksen, että kunta voisi palkata henkilön parantamaan turvallisuutta. Lakia voisi pohtia uusiksi niin, että ulkopuolista rahoitusta voitaisiin ottaa vastaan määräaikaisiin turvallisuusprojekteihin. Eriarvoisuus poliisin saatavuudessa saa kysymään onko tilanne perustuslain mukainen, sillä lain mukaan jokaisella kansalaisella on oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. (TS 8.3.2018.)

Ymmärrystä Enontekiön seriffille löytyi myös valtakunnan politiikan saralta, erityisesti Enontekiön kunnanjohtajana toimineelta Mikko Kärnäلتä. Keskustan kansanedustaja Kärnäلتä mukaan Enontekiön poliisipalvelut ajettiin alas operatiivisella päätöksellä, joka on johtanut niin turvatomuuden lisääntymiseen kuin lain kunnioituksen heikkenemiseen. Joku ottaa kunnassa oikeuden omiin käsiin, jos valtio ei takaa turvallisuutta. Syyttävän sormensa Kärnä kääntää poliittisia päätöksiä pyörittäviä virkamiehiä ja kokoomuslaisia sisäministereitä kohtaan, jotka ovat olleet hultuttomia puuttumaan tilanteeseen. (Kärnä 2019, 51–52.) Kärnä tivasi sisäministeri Paula Risikon (kok.) vastuuta ja ehdotti Helsingin poliisitehtävien hoitamista Jyväskylästä käsin (Maaseudun Tulevaisuus 21.12.2017; Yle 13.12.2017). Tasavallan presidentti Sauli Niinistö piti Enontekiön seriffiä osoituksena paikallisten yhteisöllisyydestä, mutta koska kyseessä ei ole säädelyä toimintaa tuo seriffi mukanaan ongelmia (Maaseudun Tulevaisuus 18.12.2017).

Omankädenoikeuteen on teorioissa yhdistetty vigilantin moraalinen oikeutus lain rikkomiseen, sosiaalinen kontrolli rajatulla alueella, sekä väkivalta ja sillä uhkailu (Bateson 2021; Johnston 1996; Kivivuori 2013, 23–24). Teorioissa on kiinnitetty huomiota myös, miten viranomaiset ja poliitikot voivat toimillaan edesauttaa ja hyväksyä omankädenoikeutta. Pienissä kunnissa suhtautuminen voi olla suopeampaa kuin isommissa kaupungeissa (Bateson 2021, 928; ks. myös Björge ja Mareš 2019, 13). Tästä esimerkkinä käy maaseutujen nimismiesten suhtautuminen myötämielellisesti Lapuan liikkeeseen 1930-luvulla (Ylikangas 1996, 290–292). Suhtautuminen lain rikkomiseen ”moraalisista” lähtökohdista oli media-aineiston perusteella Enontekiöllä huomattavasti sallivampaa kuin Kyyjärvellä. Enontekiön tapauksessa menttiin myös pidemmälle voimatoimien miettimisen suhteen. Tästä esimerkkinä Tonterin kommentit voimankäytöstä ja mahdollisista aseista. Väkivallan mahdollisuudesta huolimatta Tonterin kommentti lopullisen ratkaisun hakeemisesta oikeusjärjestelmän kautta kertoo kunnioituksesta virallista oikeusjärjestelmää kohtaan, jota vigilanteilla ei yleensä ole, sillä mahdollisia rangaistuksia pyritään vähätteleämään ja välttelemään. (Ks. Bateson 2021, 932.)

Enontekiön seriffikeskustelussa korostuu erityisesti tyytymättömyys valtioon. Erona Kyyjärven seriffihankkeeseen on yhteisön valmius antaa seriffille lupa turvautua tarvittaessa myös omankädenoikeuteen alueen turvallisuuden takaamiseksi. Enontekiön seriffi ei ensisijaisesti edusta väkivaltamonopolia vaan yhteisöä. Seriffillä ei ole toimivaltuuksia ja liian kovia otteita käyttäessään hän on lain näkökulmasta rikollinen. Poliisitehtävät kuuluvat väkivaltamonopolille ja toteutessaan seriffi olisi ollut haaste valtion suvereniteetille ja legitimitetille alueella (Tilly 1978, 67; Tilly 2017, 124). Tämä muistuttaa historioitsija Eric Hobsbawmin kuvailemaa tilannetta, jossa yhteisö

nostaa sankareiksi sellaisia henkilöitä, jotka valtion silmissä ovat rikollisia, mutta talonpoikien keskuudessa vääryyttä vastaan taistelevia ihailtavia kostajia (Hobsbawm 2005, 35).

Suhtautuminen Enontekiön hankkeeseen oli virkamiesten ja viranomaisten taholta negatiivista erityisesti toimivallan suhteen. Useaan otteeseen korostettiin, että kunta ei saa aloittaa, eikä rahoittaa, omaa poliisitoimintaa. Brownin (1975) ja McGrathin (1984) teorioissa järjestys pyritään ylläpitämään kaukaisilla ”korpimailla” omankädenoikeudella. Tämä kuvaa hyvin Enontekiön tilannetta, jossa kunnan omalla turvallisuustoiminnalla oltiin valmiita korvaamaan viranomaisten poissaoloa. Toteutuessaan toimintamalli olisi ollut valtion näkökulmasta epävirallinen ja laitton, mutta pyrkinyt tuomaan alueelle jonkinlaisen ”lain”; epävirallisen ”Lapin lain” (ks. Bjørge & Mareš 2019, 3). Seriffi olisi toiminut ”poliisina” ja toiminta olisi mennyt ”samaa suuntaan kuin laki” (Bateson 2021, 926–927).

Suomen Utisten haastattelussa Tonteri kertoi, että kuntalaiset tiesivät mitä laajaa julkisuutta saaneella ”seriffikampanjalla” haettiin ja ”osasivat suhtautua siihen sopivasti huumorilla” (Suomen Uutiset 14.1.2019). Enontekiöllä vigilantismia kuitenkin harkittiin viimeisenä ratkaisuna järjestyksen ylläpitämiseen alueella silloin kun poliisi on kaukana (ks. Bjørge & Mareš 2019, 5). Enontekiö toivoi omaa poliisipartiota ja keskusteluyhteyttä, mutta jos toiveeseen omasta poliisipartiosta ei valtion taholta vastata kunta oli valmis turvautumaan omankädenoikeuteen.

Tulokset: Kuntaseriffit ratkaisuna ja ongelmina

Tarkasteltaessa kuntaseriffien toimijuuksia on eriteltävä ensin mitä yhteistä kuntien seriffihankkeissa on, ja miten vastaavasti hankkeet eroavat toisistaan. Seriffihankkeita käsiteltiin julkisuudessa toisistaan erillisinä kokonaisuuksina, eikä Enontekiön tapausta verrattu kertaakaan Kyyjärven suunnitelmiin. Enontekiön seriffiä pohdittiin ainutlaatuisena tapauksena Suomessa (HS 13.12.2017). Ainutlaatuinen se myös on vertailtaessa Enontekiön seriffin mahdollisia toimivaltuuksia Kyyjärven suunnitelmiin. Järjestystä olisi ylläpidetty Enontekiöllä tarvittaessa voimatoimia käyttäen seriffin toimiessa alueella ”poliisina”. Kyyjärvellä haluttiin yhteistyön avulla ”kunnallinen järjestyksenvalvoja” ja toimivaltaa mietittiin poliisin ”light-versiona”. Molemmissa hankkeissa oli samanlainen lähtötilanne. Asukasluvultaan pieni kunta haluaa palkata henkilön, jonka toimenkuvassa olisi ensisijaisesti valvontaan liittyviä tehtäviä, mutta myös järjestyksen ylläpitäminen ja rikoksien ehkäiseminen. Seriffitoiminnan avulla haluttiin harjoittaa sosiaalista kontrollia, yhteisön itsevalvontaa, rajatulla alueella poliisin ollessa kaukana (ks. Bateson 2021; Johnston 1996).

Poliisin rakenneuudistusten aikana poliisien määrä on vähentynyt ja tämä on näkynyt erityisesti harvaan asutuilla alueilla (Mansikka-aho 2021, 244). Sisäministeriön vuonna 2023 julkaisemassa raportissa arvioidaan PORA III -uudistuksen korostaneen alueellista eroavaisuutta valvontaan ja hälytyksiin liittyvissä tehtävissä (Ristola & Karnaranta 2023, 8–9). Ajallisesti Kyyjärvi suunnitteli seriffihanketta PORA I -vaiheen aikana ja Enontekiön ehdotus seriffistä syntyi PORA III -vaiheen toteuttamisen jälkeen. Kyyjärven päättäjät kuvailivat julkisuudessa kylänraittia leivottomaksi ja poliisin saapumisen alueelle kestävän apua tarvitsevan näkökulmasta liian kauan. Enontekiöllä tilanne oli samankaltainen, kun Hetassa odotettiin 2,5 tuntia poliisipartion saapumista. Molempien kuntien päättäjät toivat esiin, miten turvallisuus näyttää tilastoissa hyvältä, mutta käytännössä näin ei ole. Rikoksista ei ilmoiteta poliisille ja tilastot eivät välttämättä vastaa todellisuutta kunnissa tapahtuvista rikoksista.

Poliisi on ilmaissut huolensa, että jos apu tulee myöhässä kansalaiset turhautuvat ja harvaan asutuilla alueilla tilanne voi kärjistyä kansalaisten omankädenoikeudeksi (Poliisi 2019, 38; ks. myös Ristola & Karnaranta 2023, 8–9). Erityisesti omapoliisimallilla on pyritty vastaamaan viranomaisten läsnäoloon syrjäseuduilla antamalla yhden poliisin harteille niin tutkintaan kuin kenttätöyöhön liittyviä tehtäviä. (Poliisi 2019, 38–42; Poliisi 2020, 48; Yle 27.12.2021.) Lisäksi ”harvaturvatoiminnassa” lähin poliisipartio ottaa maantieteellisistä rajoista huolimatta hälytystehdävän hoitaakseen (Ristola & Karnaranta 2023, 35). Valvonnan lisäämisellä on haluttu ratkaista

piilorikollisuuteen liittyvä ongelma. Tilastot vääristyvät eivätkä vastaa todellisuutta, kun kansalaiset eivät ilmoita rikoksista poliisille. (Ks. Mansikka-aho 2021, 244; ks. myös Iltalehti 8.10.2019). Siinä missä omapoliisi ja harva-partiot ovat valtion esittämiä ratkaisuja turvallisuuden parantamiseksi ovat seriffihankkeet kuntalähtöisiä ratkaisuja. Erityisesti Kyyjärven hankkeessa on nähtävissä vahva tuulahdus kaipuusta kyläpoliisiaikaan, jolloin virkapukuisia poliiseja näkyi enemmän pienissä kunnissa. Media-aineiston perusteella Kyyjärven seriffillä olisi puhallutus- ja säilöönpano-oikeudet, mutta tärkeämmäksi tehtäväksi hahmottuu erityisesti valvontaan liittyvät tehtävät.

Mansikka-aho (2021) on nostanut esiin omankädenoikeuteen turvautuvien ryhmien lisääntymisen poliisin hallintorakennemuutosten aikana. Keskustelut kuntaseriffeistä nostavat esiin kysymyksen valtion epäonnistumisesta turvallisuuspalveluiden tasapuolisessa tuottamisessa harvaan asutuilla alueilla asuville kansalaisille. Kyyjärven ja Enontekiön seriffit eroavat turhautuneiden kansalaisten katupartioista siinä, että kuntaseriffit ovat kuntopoliitikkojen vastaus alueen turvallisuuden parantamiseksi. Kuntapäätäjien ja yhteisön keskuudessa luotetuksi todetulle henkilölle haluttiin molemmissa kunnissa antaa mandaatti vastata järjestykseen ja valvontaan liittyvistä tehtävistä. Kyyjärvellä oltiin turhautuneita alueen rikollisuuteen ja omaa turvallisuustoimijaa ei nähty oikeusjärjestelmän korvaajana. Myös Enontekiöllä oltiin turhautuneita rikollisuuteen, mutta turhautuminen valtioon näkyy lausunnoissa enemmän. Enontekiön seriffi on vastaus kuntalaisten turvattomuuden tunteeseen, mutta samalla myös turhautuneiden kuntapäätäjien keskisormi valtiota kohtaan; kannanotto poliisipartion lakkauttamiselle. Väkivaltamonopolin odotettiin vastaavan kunnan turvallisuudesta eikä jättävän kansalaisiaan oman onnensa nojaan. Valtion silmissä kuntaseriffin rinnassa roikkuva tähti on samalla viivalla Soldiers of Odin-katupartion tunnusten kanssa; molemmat toimijat halusivat käyttää voimatoimia ja partioita poliisin apuna ”silminä ja korvina”, katukuvasta erottavat tunnukset eivät kuitenkaan anna mandaattia toimia poliisina.

Media-aineiston perusteella seriffikeskusteluja yhdistää kuntapäätäjien esiintyminen julkisuudessa hankkeiden ideoijina ja esittelijöinä. Erityisesti Kyyjärven kunnanjohtaja Muukkosen rooli oli tärkeä toimenkuvan suunnittelemisen kannalta. Enontekiöllä kunnanvaltuustonpuheenjohtaja, kunnanjohtaja ja seriffikandidaatti esittelivät julkisuudessa hanketta viimeisenä vaihtoehtona, sekä pohtivat mahdollisia toimivaltuuksia. Erityisesti seriffiehdokas Tonteri erottautuu joukosta hakiessaan mahdollisille voimatoimille ja lain rikkomiselle moraalista oikeutusta. Huomiota herättävillä kärkeillä lausahduksilla haluttiin saada valtakunnallista näkyvyyttä Enontekiön turvallisuustilanteelle samantyyppisesti kuin vuonna 2012 ehdotetulla kodinturvajoukkojen perustamisella kunnanjohtaja Kärnän toimesta. Voidaan myös pohtia, oliko julkisuudessa annettujen haastattelujen tarkoituksena, huomion hakemisen lisäksi, houkutella alueelle poliisipartioita tarkkailemaan, ettei oikeutta oteta kuntaseriffin toimesta omiin käsiin (ks. HS 22.2.2018).

Kuntapäätäjien halu toimia yhteistyössä valtion kanssa erottaa seriffihankkeet ratkaisevasti toisistaan. Kyyjärvellä seriffi haluttiin liittää osaksi väkivaltamonopolia siinä missä Enontekiön seriffi näyttääytyy vigilantismin teorioiden valossa voimatoimiin valmiina vigilantina. Tilanne, jossa Enontekiön seriffi kyselee henkilöllisyyspapereita, puhalluttaa rattijuopumuksesta epäiltyjä ja kyyditsee juopuneita kunnan alueella, on kuin tyyppiesimerkki Dahlin hahmottelemista valtatilanteista joissa vigilantti käyttää valtaa kohdistamiinsa henkilöihin saadakseen oman tahonsa läpi (ks. Bateson 2021, 923–925; ks. Dahl 1957). Toiminnan salliminen kunnanjohtajan ja kunnanvaltuustonpuheenjohtajan toimesta näyttääytyy suopealta suhtautumiselta vigilantismiin (vertaa Bateson 2021, 928; Bjørge & Mareš 2019, 13).

Suhtautuminen Enontekiön hankkeeseen oli virkamiesten ja viranomaisten taholta pääosin negatiivista. Useaan otteeseen korostettiin, ettei kunta saa rahoittaa, eikä aloittaa omaa poliisitoimintaa. Seriffin oikeudet rajoittuvat jokamiehenoikeuksiin. Kyyjärven seriffi sai positiivisemman vastaanoton viranomaisilta ja hankkeessa nähtiin enemmän yhteistyömahdollisuuksia. Paateron mielenkiinto Kyyjärven hanketta kohtaan ja julkisuudessa esitetyt useat ehdotukset kansalaisten osallistamisesta mukaan viranomaisten avuksi muodostavat poikkeuksen pääosin poliisin kielteisistä näkemyksistä seriffejä kohtaan. Paatero pohti julkisuudessa kunnallisten pysäköintivalvo-

ijen hyödyntämistä valvontatehtävissä, sekä ehdotti eläkkeelle jäätyään ulkopuolisen rahoituksen hyödyntämistä kunnissa määräraikaisissa turvallisuuteen liittyvissä projekteissa. Poliisiylijohtaja Kolehmaiselta ei löytynyt samanlaista kiinnostusta Enontekiön seriffiin kuin Paaterolta Kyyjärven hanketta kohtaan. Enontekiön entisiltä poliiseilta löytyi ymmärrystä Enontekiön tilanteeseen ja eläkkeelle jäävä komisario Kaipainen ihmetteli miten Lapissa turistin hätä menee paikallisen asukkaan edelle. ”Siviiliseriffiä” ei kuitenkaan nähty ratkaisuna auktoriteetin puuttumisen vuoksi. Molemmat poliisit peräänkuuluttivat paikallistuntemusta ja luottamuksen merkitystä poliisintyössä.

2010-luvulla erilaisista yhteistyömahdollisuuksista viranomaisten ja kuntien välillä on keskusteltu. Suomessa kunnat ja yksityiset turvallisuuspalvelut eivät kuitenkaan saa tehdä poliisille kuuluvia tehtäviä. Keskustelut vartijoiden toimenkuvan laajentamisesta sekä kuntien vastuulle siirrettävästä juopuneiden säilyttämisestä ovat kuitenkin esimerkkejä toimivaltuuksien rajojen miettimisestä. Molempiin keskusteluihin liittyy myös Kyyjärven idea omasta ”kunnallisesta järjestysenvalvojasta”. Toteutusta mietittiin pilottihankkeena osana vartijoita koskevaa lakiuudistusta ja lopulta lainsäädännön puitteissa toteutettavana ”ensivasteyksikkönä”. Seriffi olisi edustanut Kyyjärvellä yhteisön lisäksi myös väkivaltamonopolia. Enontekiön seriffi olisi rikollisia kiinniottaessaan mahdollisesti ylittänyt toimivaltansa käyttäessään pippurisumutetta tai kumipamppua. Yhteisön silmissä seriffi on sankari, mutta moraalinen perustelu omatoimiselle poliisitoiminnalle ja lain rikkomiselle tekee toimijasta valtion silmissä vigilantin ja väkivaltamonopolin haastajan.

Kiitokset

Kiitän kaikkia artikkelin aikaisempien versioiden kommentoimiseen osallistuneita sekä anonyymeja vertaisarvioitsijoita tarkentavista huomioista. Kiitän myös Suomen Kulttuurirahastoa saamastani apurahasta väitöstutkimukseen.

Lähteet

- Abrahams, Ray (1998). *Vigilant Citizens: Vigilantism and the State*, Polity.
- Alasuutari, Pertti (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Johanna (2016). *Yhteistä turvallisuutta rakentaen: Poliisi- ja upseeriprofessioiden yhteiskehittelyn mahdollisuuksista*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: tutkimuksia nro 6.
- Bateson, Regina (2021). The Politics of Vigilantism, *Comparative Political Studies*, 54(6) 923–955. <https://doi.org/10.1177/0010414020957692>
- Björge, Tore & Mareš, Miroslav (2019). Vigilantism Against Migrants and Minorities: Concepts and Goals of Current Research, Teoksessa Tore Björge & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism Against Migrants and Minorities* (s. 1–31). Routledge.
- Brown, Richard (1975). *Strain of Violence: Historical Studies of American Violence and Vigilantism*. Oxford University Press.
- Dahl, Robert A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201–215.
- Denzin, Norman K. (1978). Triangulation and the doing of sociology. Teoksessa Denzin, Norman K. *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods* (s. 291–307). New York, NY: McGraw-Hill.
- Haas, Nicole. E., Jan. W. de Keijser, & Bruinsma, Gerben (2012). “Public Support for Vigilantism: An Experimental Study.” *Journal of Experimental Criminology*. 8(4), 387–413. <https://doi.org/10.1007/s11292-012-9144-1>.
- Heiskanen, Markku (2002). *Väkivalta, pelko ja turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen*. Tilastokeskus 2002.
- Hobsbawm, Eric (2005). *Rosvot*, Tampere: Vastapaino..
- Huggins, Martha K. (1991). *Vigilantism and the state: A look South and North*. In *Vigilantism and the state in modern Latin America: Essays on extralegal violence*, Praeger.
- Johnston, Les (1996). What is vigilantism? *The British Journal of Criminology*, 36(2), 220–236.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016). Diskurssiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet, Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssiianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (s. 25–50). Vastapaino.

- Juhila, Kirsi (2016) Tutkijan positiot, Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskursssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (s. 411–443). Vastapaino.
- Jäntti, Anni (2016). *Kunta, muutos ja kuntamuutos*. Tampereen yliopisto. Tampere University Press.
- Kukko, Johan-Eerik (2022a). Tolkutonta tottelemattomuutta. *Politiikasta.fi*. 12.5.2022, <https://politiikasta.fi/tolkutonta-tottelemattomuutta/>
- Kukko, Johan-Eerik (2022b). Masked struggle: Uncivil disobedience on the streets of Finland. Teoksessa Tapio Nykänen, Tiina Seppälä & Petri Koikkalainen (toim.), *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions, and Civility* (s. 104–121). Routledge.
- Kukko, Johan-Eerik (2023). Nettietisivä ja pedofiilimetstäjät: verkossa harjoitettava omankädenoikeus. Teoksessa Tapio Nykänen, Johan-Eerik Kukko & Petri Koikkalainen (toim.), *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot* (s. 249–283). Tampere: Vastapaino.
- Kivivuori, Janne (2013). *Rikollisuuden syyt*. Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne, Aaltonen, Mikko, Danielsson, Petri, Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina (2018). *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Kowalewski, David (2003). Vigilantism. Teoksessa Wilhelm Heitmeyer & John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research* (s. 339–350). Kluwe Academic Publishers.
- Kyntäjä, Timo (1998). Rikollisuus ja rangaistusjärjestelmä. Teoksessa Keijo Koskinen (toim.), *Sosiologia kartta-lehtiä. Matkaopas yhteiskunnan tutkimiseen* (s. 211–229). Tampere: Vastapaino.
- Majanen, Martti (2005). Itseapu ja omankädenoikeus. Teoksessa Ari-Matti Nuuttilla & Elina Pirjatanniemi (toim.), *Rikos, rangaistus ja prosessi. Eero Backman 1945 – 14/5 – 2005* (s. 191–202). Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, A 15.
- Mansikka-aho, Heikki (2012). *Poliisi poraa -Poliisin hallintorakenneuudistuksen arviointi tuottavuusohjelman näkökulmasta*. Lisensiaattityö. Tampereen yliopisto.
- Mansikka-aho, Heikki (2021). *Poliisi, mistä tulet, minne menet? Valtionhallinnon rakenneohjelmien tavoitteiden toteutumisen arviointi poliisin hallintorakenneuudistuksissa*. Tampere University.
- McGrath, Roger (1984). *Gunfighters, Highwaymen, and Vigilantes: Violence on the Frontier*. University of California Press.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (2004). *Politiikan perusteet*, Vantaa: WSOY.
- Palonen, Kari (1988a). *Tekstistä politiikkaan*, Vastapaino.
- Palonen, Kari (1988b). *Sanansaivartelu: Poliitikasta teksteissä ja teksteistä politiikassa: ohjelmapuheenvuoroja, polemiikkeja, sormiharjoituksia, minitutkimuksia ja sartrologiaa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. Poliisilaki. 22.7.2011/872. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>. Viitattu 17.5.2023.
- Rannikko, Pertti (2015). Omankädenoikeutta valtiottomassa tilassa, Teoksessa Juha Hiedanpää & Outi Ratamäki (toim.), *Suden kanssa* (s. 147–174). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Rikoslaki. 19.12.1889/39. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 17.5.2023.
- Rosenbaum, Jon. H. & Sederberg, Peter C. (1974). Vigilantism: An Analysis of Establishment Violence. *Comparative Politics*, 6(4), 541–570.
- Salasuo, Mikko (2015). Tutkijat vastentahtoisten informanttien jäljillä. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.), *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä* (s. 163–194). Tampere: Vastapaino.
- Siltala, Juha (1985). *Lapuan liike ja kyyditykset 1930*. Otava.
- Suomen perustuslaki. 1999. 11.6.1999/731.
- Tilly, Charles (1978). *From mobilization to revolution*. Random House: Addison-Wesley.
- Tilly, Charles (2017). War Making and State Making as Organized Crime. Teoksessa Ernesto Castañeda & Cathy Lisa Schneider (toim.), *Collective Violence, Contentious Politics, and Social Change: A Charles Tilly Reader* (s. 123–140). Routledge.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Ylikangas, Heikki (1996). *Wallemanni: Kuusi vuosisataa kansan ja esivallan välissä*. Suomen nimismiesyhdistys.
- Virtanen, Jussi (2004). Rikosoikeuden yleiset opit ja oikeuslähdeoppi. *Lakimies: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Aikakauskirja*, 102(6), 1048–1071.
- Weber, Max (2009). *Tiede ja politiikka: Kutsumus ja ammatti*, Tampere: Vastapaino.

Tutkimusmateriaali

- Aamulehti 13.12.2017. Niemelä, Niina. Tästä on kyse Enontekiön kunnan sheriffisuunnitelmissa. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007285603.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Aamulehti 15.12.2017. Alanen, Nea. Poliisi jättää syrjäisen kunnan, joten kunta harkitsi oman sheriffin palkkaamista – Poliisihallitus tyrmää ajatuksen tylysti: ”Ei mitään toimivaltuuksia”. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007285602.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Enontekiö (2023). Tietoa Enontekiöstä. <https://enontekio.fi/kunta-ja-hallinto/tutustu-enontekioon/tietoa-enontekiosta/>. Viitattu 17.5.2023.
- Helsingin Sanomat 6.7.2009. Pölkki, Minna. Kyyjärvelle kaivataan omaa seriffiä. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004664051.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Helsingin Sanomat 13.12.2017. Harju, Jukka. Enontekiö haluaa seriffin, jolla olisi oikeus puuttua väkivaltaan – Lapin poliisi ei innostu: ”Ei muita valtuuksia kuin jokamiehen oikeudet”. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005488384.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Helsingin Sanomat 21.12.2017. Lehtinen, Toni. Enontekiö varasi 100000 euroa seriffin palkkaamiseen – ”Nyt on jotain tehtävä, tämä ei ole pelkkää sanahelinää”. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005497722.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Helsingin Sanomat 26.12.2017. Mansikka, Ossi. Enontekiöllä ei kohta ole enää omaa poliisia – eläköityvät poliisit pelkäävät, että pitkien etäisyyksien tunturikunnasta tulee pohjoisen villi länsi <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005503132.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Helsingin Sanomat 22.2.2018. Kantola, Anne. Poliisijohto lyttää Enontekiön seriffihaaveet: ”Mikään kunta ei voi palkata omaa poliisia taikka seriffiä” – Lähin miehitetty asema on kohta 75 kilometrin päässä <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005577853.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Ilkka-Pohjalainen 10.07.2009. Muukkonen, Matti. Sheriffi-nimestä ei kannata pillastua. <https://ilkkapohjalainen.fi/mielipide/yleisolta/sheriffi-nimesta-ei-kannata-pillastua-1.659970>. Viitattu 17.5.2023.
- Iltalehti 8.10.2019. Gråsten, Hanna. Poliisin selän takana. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/e2746c6e-0cdb-4cf6-9fb0-a4e93f2b4f20>. Viitattu 17.5.2023.
- Ilt-Sanomat 30.6.2009. Kyyjärvi haluaa oman sheriffin. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000318196.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Ilt-Sanomat 15.12.2017. Kerttula, Anu. Enontekiön seriffiehdokas kertoo suunnitelmista: Kodinturvajoukoille pamput ja pippurisumuttimet. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005492335.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Ilt-Sanomat 20.12.2017. Enontekiö myönsi 100 000 euroa seriffisuunnitelman valmisteluun. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005497683.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Ilt-Sanomat 27.11.2018. Nuoska, Lauri. 34000 suomalaisen jättikyselyn tulos: Tämä kunta on Suomen turvallisin. <https://www.is.fi/taloussanomat/oma-raha/art-2000005947371.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Kolehmainen, Seppo (2020). Poliisin enimmäistoimintavalmiusaika on poliisin palvelulupaus. *Poliisiblogi*. 9.7.2020. <https://blogi.poliisi.fi/poliisin-enimmaistoimintavalmiusaika-on-poliisin-palvelulupaus/>. Viitattu 17.5.2023.
- Kukko, Johan-Eerik 25.10.2023. Kysymys koskien kuntien kuluja juopuneiden säilyttämisessä. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Minna Karhunen.
- Kuntalehti 13.12.2017. Moliis, Pekka. Enontekiö haluaa poliisin tai seriffin. <https://kuntalehti.fi/uutiset/enontekio-haluaa-joko-poliisin-tai-seriffin/>. Viitattu 17.5.2023.
- Kuntaliitto (2023). Kuntaliiton palvelut – palvelumme. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/palvelut>. Viitattu 1.11.2023.
- Kyyjärvi (2023). Kunnan historiaa. <https://www.kyyjarvi.fi/node/13>. Viitattu 17.5.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 12.6.2009. Muukkonen, Matti. Sheriffi pikkukuntien turvaajaksi. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/teema/106/26/84c6c5be38dafc75700d38e740d975d236.html?selectedNumber=106&article=5068&teema=26&id2=84>. Viitattu 17.5.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 29.6.2009. Muukkonen, Matti. Kyyjärvi selvittää Sheriffi-asiaa. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/indexb5bc9b9b79061e57db2067a79614acd0.html?selectedNumber=107&article=5105&teema=26&id2=84>. Viitattu 17.5.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 19.8.2009. Muukkonen, Matti. Kunnallista järjestyksenvalvojaa koskeva malli alkaa hahmottua. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/index185cfce1859539b53d-5d266f55cfd947.html?selectedNumber=108&article=5265&teema=26&id2=84>. Viitattu 17.5.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 14.9.2009. Muukkonen, Matti. Kyyjärven kunnanjohtaja poliisiylajohtajan audienssiin seriffistä. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/index1b98f72886811244fe15b-3b58febe685.html?selectedNumber=109&article=5382&teema=26&id2=84>. Viitattu 13.11.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 21.9.2009. Muukkonen, Matti. Kunnallisen järjestyksenvalvojan kehittäely saa jatkoa. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/indexa30198ecdaae346253874fa84c7e9ce2.html?selectedNumber=109&article=5410&teema=26&id2=84>. Viitattu 17.5.2023.

- Kyyjärven verkkolehti 22.12.2009. Laitinen, Reijo. Joulun henkeä tarvitaan. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/teema/112/31/612c771fc2e0e0daff90a56f0d541b8ef8.html?tee- ma=31&cid=61&sselectedNumber=112>. Viitattu 17.5.2023.
- Kyyjärven verkkolehti 14.6.2010. Muukkonen, Matti. Kyyjärven Muukkonen haluaa kunnastaan hyvinvointiparatiisin. <https://www.nopolanews.fi/nopolanewsarkisto/nopolanews1/fin/etusivu/indexd1358ddd060493378b7f-2f5c232834fd.html?selectedNumber=118&article=6398&teema=26&cid=84>. Viitattu 17.5.2023.
- Kärnä, Mikko (2019). *Häirikö Arkadianmäellä*, Helsinki: Otava.
- Laurikainen, Heikki & Nikkanen, Maija (2020). *Turvassa 2019: Kansalaisuusturvallisuus Suomessa*. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. https://issuu.com/spek_ry/docs/turvassa_2019_81614e27b352ce. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun tulevaisuus 13.12.2017. Viimeinen poliisi lähtee Enontekiöltä – kunta harkitsee seriffin palkkaamista. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/f202627d-c962-5afb-9e1b-ca351841b4bb>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun tulevaisuus 14.12.2017. Tuominen, Matti. Tämä mies aikoo turvata Enontekiötä, kun poliisi lähtee: ”Tämähän on ihmisoikeuskysymys”. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.217665>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun Tulevaisuus 15.12.2017. Tuominen, Matti. Mitä mieltä viranomaiset ovat Enontekiön seriffihankkeesta? Näin poliisi kommentoi. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/talous/artikkeli-1.217774>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun Tulevaisuus 18.12.2017a. Holmberg, Niklas. Presidentti Sauli Niinistö Enontekiön seriffihankkeesta: Osoittaa yhteisöllisyyttä. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.218072>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun Tulevaisuus 18.12.2017b. Poliisipäällikkö puolustaa päätöstä jättää Enontekiö poliiselta: ”Levin suunnalla on noin 80 prosenttia tehtävistä” <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/1f0576c3-0573-5a18-9ec7-8ac9b6b65601>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun Tulevaisuus 19.12.2017. Enontekiön kunnanhallitus esittää määrärahaa seriffille. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/0f778836-f05f-5e1f-baae-b74e4c10b7af>. Viitattu 17.5.2023.
- Maaseudun Tulevaisuus 21.12.2017. Keskustan Kärnä Enontekiön tilanteesta: ”Helsingin poliisitehtävät voidaan ryhtyä hoitamaan Jyväskylästä”. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/aa9fec30-c0bc-5c66-8608-91c658233779>. Viitattu 17.5.2023.
- MTV Uutiset 13.12.2017. Sisäministeriö tyrmää Enontekiön sheriffihaaveet – Riskko kuuli suunnitelmasta MTV:n toimittajalta. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/sisaministerio-tyrmaa-enontekion-sheriffihaaveet-risikko-kuuli-suunnitelmasta-mtv-n-toimittajalta/6695518#gs.dvtxtc>. Viitattu 17.5.2023.
- MTV Uutiset 29.8.2018. Puumalainen, Janne. Enontekiöllä riemastuttiin poliisin lisämäärärahoista – omaa partiota toivotaan takaisin: ”Tämän täytyy tarkoittaa sitä”. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/enontekiolla-riemas-tuttiin-poliisin-lisamaararahoista-omaa-partiota-toivotaan-takaisin-taman-taytuy-tarkoittaa-sita/7050088>. Viitattu 17.5.2023.
- Paatero, Mikko & Ylisipola, Heino (2016). *Sisäinen turvallisuus horjuu*. Jyväskylä: Docendo.
- Poliisi (2019). *Valvonta- ja hälytystoiminnan tila*, selvityshankkeen loppuraportti 3/2019. 9.12.2019. https://www.poliisi.fi/tietoa-poliisista/julkaisut/julkaisu/valvonta_ ja_halytystoiminnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti?docID=86272. Viitattu 17.5.2023.
- Poliisi (2020). *Poliisin toimintavalmiusaika*, työryhmän loppuraportti 2/2020. <https://www.poliisi.fi/tietoa-poliisista/julkaisut/julkaisu/poliisintoimintavalmiusaika?docID=91571>. Viitattu 17.5.2023.
- Risikko, Paula (2017). Täysistunnon puheenvuoro. PTK 139/2017, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_139+2017+2.3.aspx#19. Viitattu 17.5.2023.
- Ristola, Juhapekka & Karnaranta, Arto (2023). *Arvio poliisin hallintorakenteesta ja kehittämisehdotuksista: Takaisin ihmisten pariin*. Sisäministeriön julkaisuja 2023:18.
- Sisäisen turvallisuuden portaali (2023). Turvallisuuden tunne ja avunsaanti. <https://sisainturvallisuus.fi/yhteis-kuntarauha-ja-vakaus>. Viitattu 17.5.2023.
- STT 13.12.2017. Enontekiön kunta aikoo perustaa seriffin toimen vastatoimena poliisivirkojen lakkauttamiselle. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/enontekion-kunta-aikoo-perustaa-seriffin-toimen-vastatoimena-poliisivirkojen-lakkauttamiselle?publisherId=25210589&releaseId=65240690>. Viitattu 17.5.2023.
- Suomen Kuvalehti 13.7.2018. Ponto, Otto. Šeriffi vailla tähteä. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/enontekio-et-sii-seriffia-tama-mies-on-valmis-tehtavaan-jos-terroristi-alkaisi-riehua-lataisin-saman-tien/>. Viitattu 17.5.2023.
- Suomen Uutiset 14.1.2019. Ateneumin taideteollisuusopistosta ”Lapin sheriffiksi” – upea luonto veti Antti Tonterin Enontekiöön. <https://www.suomenuutiset.fi/ateneumin-taideteollisuusopistosta-lapin-sheriffiksi-upea-luonto-veti-antti-tonterin-enontekioon/>. Viitattu 17.5.2023.
- Tainio, Hanna 30.10.2023. Päihtyneiden säilytys. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Johan-Eerik Kukko.
- Turun Sanomat 8.3.2018. Paatero, Mikko. Eriarvoisuus poliisin saatavuudessa liian suuri, <https://www.ts.fi/puheenvuorot/3868273/Mikko+Paatero+++Eriarvoisuus+poliisin+saatavuudessa+liian+suuri>. Viitattu 17.5.2023.
- Uljas 23.9.2009. Suuri myytti tietää seuraavan pääsihteerin. *Itä-Suomen ylioppilaslehti* <http://www.uljas.net/suuri-myytti-tietaa-seuraavan-paasishteerin/>. Viitattu 17.5.2023.

- Uusi Suomi 17.8.2012. Kammonen, Teemu. Turvattoman huuto Lapista: ”Perustamme pian aseistetut kodinturvajoukot”. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/turvattoman-huuto-lapista-perustamme-pian-aseistetut-kodin-turvajoukot/6e50570b-d2aa-35c4-a3d3-2daad28730e6>. Viitattu 17.5.2023.
- Uusi Suomi 14.12.2017. Kunta haluaa seriffin, kun poliisi katoaa – mutta mitä sanoo laki? <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/kunta-haluaa-seriffin-kun-poliisi-katoaa-mutta-mita-sanoo-laki/52d29fa7-1bfb-31b5-8937-e421b7a65587>. Viitattu 17.5.2023.
- Vuorensyrjä, Matti & Rauta, Jenita (2020). *Poliisibarometri 2020: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2020:12.
- Yle 8.7.2009. Paatero ei tyrmää kuntaseriffiä. <https://yle.fi/uutiset/3-5279914>, Viitattu 17.5.2023.
- Yle 20.8.2009. Kyyjärvelle kaavaillaan omaa sheriffiä. <https://yle.fi/uutiset/3-5865935>. Viitattu 17.5.2023.
- Yle 4.11.2009. Kunnanhallitus siunasi Kyyjärven sheriffi-hankkeen. <https://yle.fi/uutiset/3-5912491>. Viitattu 17.5.2023.
- Yle 28.9.2010. Muukkonen lähtee Kyyjärveltä. <https://yle.fi/a/3-5639850>. Viitattu 17.5.2023.
- Yle 13.12.2017. Talvitie, Marjukka. Kansanedustaja Mikko Kärnä vaatii sisäministeriä laittamaan poliisin kuriin – Enontekiö ei saa jäädä ilman lainvalvontaa, <https://yle.fi/uutiset/3-9974656>, Viitattu 17.5.2023.
- Yle 15.10.2020. Hirvonen, Saara. Liikkumista vältetään pimeällä eikä tiettyihin paikkoihin mennä – pikkukaupungin turvallisuus huolettaa asukkaita, mutta ei poliisia: somessa mielikuva tilanteesta vääristyy. <https://yle.fi/uutiset/3-11560820>. Viitattu 17.5.2023.
- Yle 27.12.2021. Niiränen, Pekka. Poliisi pyrkii lisäämään läsnäoloaan harvaan asutuilla alueilla – osa pienistä poliisiasemista palaa vanhaan maalaispoliisityöhön. <https://yle.fi/uutiset/3-12245449>. Viitattu 17.5.2023.